

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST,
V., Személynök-utca 25. szám.

Telefonszámok:

Szerkesztőség, kiadóhivatal és
könyvkiadóvállalat ... 95-28
Nyomda ... 98-70

A MAGYAR ZSIDÓSÁG POLITIKAI HETILAPJA.

MEGJELENIK HETENKÉNT EGYSZER.

Szerkesztette 1886—1915

SZABOLCSI MIKSA.

Szerkeszti

DR. SZABOLCSI LAJOS.

Hirdetési osztály:
VII., Kertész-utca 16. szám.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... 100 korona
Fél évre ... 50 korona
Negyed évre ... 25 korona

Még egyszer a „zsidókérdésről“.

Írta: Székely Ferenc.

Szándékosan írok „zsidókérdést“. A macskakör-mökkel azt akarom újból meg újból kifejteni, hogy az egész „zsidókérdés“ abba a kategóriába tartozik, amelyről Kálmán király bölcs törvénye azt mondta, hogy: De strigis quae non sunt, mentio non fiat. (Boszorkányok nem lévén, róluk említés ne téssék).

Igenis van egy — ujságokkal, plakátokkal és röpiratokkal — dolgozó antiszemita propaganda, de zsidókérdés, mely megoldandó és megoldható volna, az nincsen. A magyarországi zsidókérdés a zsidó hitfelekezet emancipációjával és recep-ciójával tökéletesen és véglegesen meg van oldva. Azóta csakis zsidó hitvallású magyar polgárok van-nak, akik egyforma jogokkal és kötelességekkel bir-nak, mint másvallású polgártársaik

Ez az egyszerű igazság és ha zsidó hitsorsosaim a lefolyt ötnegyed év tapasztalatai alapján aggódva kérdik, hogy vajjon ezt az igazságot — bármilyen kétségtelennek állítom — ma is teljes érvényűnek te-kinthetik-e, erre az a válaszom, hogy feltétlenül an-nak vehetik.

mértékben, amelyben a szenvedélyek helyett a józan ész uralma helyreáll és visszatérünk a rendes me-derbe,

és vissza-
tér jogaiba a magyar nem-
zet egészséges életőztöne, amely pa-
rancsolóan követeli, hogy a zsidóhitű magyar polgárt
hagyják élni és dolgozni az ország és a nemzet érde-
kében és szüntessék meg végre azt a furcsa szolida-
ritást, amelybe bennünket bele akarnak kényszeríteni,
Károlyi Mihály bandájával és Lenin internacionális
zsoldosaival, akiket mi épp úgy utáltunk és utálunk,
mint bárki más.

Ismétlem, zsidókérdés nincs. De igenis van egy nagy és nehéz kérdés: a magyar intelligencia, illetve dolgozó magyar középosztály kérdése.

Természetesen nem a földbirtokos-osztályt értem, amelyre a mai viszonyok nagyjában inkább előnyö-
sek, hanem az intelligenciának azt a részét, amely mint állami, megyei, városi tisztviselő, mint katonatiszt, mint vasuti, postai és távírdai alkalmazott, a bírói pályán és végre mint tanár és tanító kereste meg tisztet, de bizony eléggé sovány kenyerét.

Ezeket fenyegeti a veszedelem két oldalról is: Egyrészt a szörnyű drágaság, mely napról-napra fojtogatja őket, másrészt a halálos bizonytalanság, hogy mi lesz velük holnap. Mert hiszen kétségtelen ugye, hogy a megnyomorított, megcsonkított, koldussá tett Kis-Magyarország nem képes a régi Magyar-ország egész állami, igazságügyi, katonai és forgalmi szervezetét fönttartani.

És ezen a nehéz problémán töprenkedve, súlyos váddal kell illetnünk az 1867 óta hivataloskodott ösz-szes magyar kormányokat, amelyek bizony mindany-nyan édes-kevés maradandó jót tettek a magyar in-telligencia érdekében. Megvolt a jóakarát, de nem volt meg a kellő okosság.

Lássuk például, hogy mit tett Japán, ahol majd-nem egyidőben (1868-ban) kezdődött az ugynevezett „meiji“: az áttérés az európai kultúra ösvényére. Ott a kormány kiválasztotta az érettséget tett ifjak közül évről-évre a 2—3000 legtehetségesebbet és elküldte őket az európai és amerikai legelső orvosi, katonai, műszaki és kereskedelmi iskolákba, hogy onnan haza-térve, idővel Japán kulturális haladásának vezérkarába soroztassanak be.

Képzeli, hogy változó kormányaink 1867 óta ugyanezt az utat követték volna. Milyen más volna a magyar középosztály képe, de milyen más volna az ország képe is. A magyar intelligencia nem volna abban a szomorú helyzetben, hogy kevés kivétellel

(ha véletlenül nem bir jelentékeny magánvagyonnal) az állam kenyerére szorul és az állam viszont bőven rendelkezett volna és rendelkeznék minden téren kitűnő szakemberekkel. De a társadalmi ellentét is sokkal enyhébb volna, ha külföldön járt és európai szellemenben nevelt, jó családokból származó keresztény emberek ezrei az ipari és kereskedelmi téren kerestek és találtak volna érvényesülést és ezáltal megszűnt volna a nálunk divó elavult disztinkció az „uri“ és „nem uri“ foglalkozások között. És végül még egy óriási haszna volna az országnak ebből a rendszerből: az, hogy külföldi diplomáciai vagy kereskedelmi képviselők céljaira bőséges emberanyag állana rendelkezésére, melynek még az az előnye is megvolna, hogy az iskola padjaiból eredő személyes és baráti összeköttetésekkel birna a külföldön.

Fájdalom, a lefolyt fél évszázadban nem követjük ezt a helyes utat és most már hiába szánjuk-bánjuk, hogy ezt nem tettük. De még most is azt mondom, hogy a jövő programjába *ezt* a modus procedendit kell beilleszteni, mint egyik főpontot, ha Magyarország feltámadását meg akarjuk valósítani. Igaz, hogy ez vajmi keveset segít a pillanatnyi égető bajokon, százezernyi derék és minden szimpátiánkra érdemes magyar tisztviselő jogos panasza és nyomoruságán. De ez mégis az egyedüli helyes út egy jobb jövő felé, amelyben a keresztény magyar intelligencia megtalálja az anyagi boldogulás és a zsidóság a társadalmi megértés lehetőségét.

Világos, hogy arról nem lehet szó, hogy mindazok, akik a múltban a Nagy-Magyarország szolgálatában állottak, a jövőben is a csonka Magyarország hivatalnokai maradjanak. Ellenkezőleg, a jövő Magyarország adminisztrációjának mennél egyszerűbbnek kell lennie, tehát csak a legszükségesebb személyzettel szabad dolgoznia, természetesen a legjobb és ehhez képest *tisztességesen fizetett* emberekkel. Nem lehet tünni azt az állapotot, hogy egy kuriai birónak vagy egy nagyfontosságú osztályt vezető miniszteri tanácsosnak kisebb jövedelme legyen, mint egy iparossegédnek, hanem igenis, követelni kell, hogy ilyen állású embereknek a jövedelme legalább megközelítőleg akkora legyen, mint egy hasonló állású pénzügyintézeti vagy részvénytársulati vezető-embernek. Hogy erre nézve a magyar zsidóságban legelső sorban van meg nemcsak a megértés, de az áldozatkészség is, ezzel mindenkinek tisztában kell lennie, aki felekezettünk irányadó embereinek méltányosságát és tisztult felfogását ismeri.

De mi történjék már most azokkal, akiket az államnak szigorú takarékoszággal megállapítandó szervezetébe beilleszteni nem lehet, de akikről végre mégis emberségesen gondoskodni kell, mert hiszen nem engedhetjük elpusztulni a nemzet derék, művelt és értékes fiainak ezreit, akik nem önhibájuk folytán veszítették el existenciájuk alapját, hanem elvesztették azt egy nagy politikai katasztrófa folytán, amelynek bekövetkezésében ők teljesen ártatlanok. Kétség-

telen, hogy ezekről is gondoskodnunk kell. Az államnak és a társadalomnak e célból egy külön szervet kell alkotni, melyben részt követelünk mi is, zsidóhitű magyarok és amely kettős feladattal volna megbízandó: először a hivatalukat és kenyerüket vesztett magyar honosok tisztességes, *ideiglenes* ellátásával, másodsorban ugyanazoknak végleges elhelyezésével. Hogy hol, azt azonnal megmondani igazán nem tudnám, de úgy gondolom, hogy első sorban a földbirtokreformmal kapcsolatosan lehetne egy nagy részét ezeknek a hivatalnok-családoknak — melyeknek nagy része amúgy is a földbirtokos-osztályból eredt — előzetes, kellő kiképzés után, kisebb járadék birtokon, mint kertészettel, gyümölcsstermeléssel, baromfitenyésztéssel foglalkozó és ebből remélhetőleg tisztességesen megélő embereket letelepíteni.

Ez az a nagy kérdés, mélyen tisztelt polgártársaim, amely igazán és keservesen megvan és amelyet a békekötés után rögtön meg kell oldanunk.

Mint egy süllyedő hajón, melyen csak háromszáz ember részére van mentőcsónak, holott ezer fejevesztett utas bolyong a fedélzeten, egymást gyilkolják az emberek, hogy — esetleg a másik pusztulása árán — szabaduljanak. Nem ez a menekülés útja, felebarátaim! A nagy veszélyek idején kell első sorban a józanság és hidegvér. A zsidóság megkárosításával és elpusztításával legfeljebb néhány emberen van segítve, de meggyengül az ország gazdasági ereje és annál kevésbé tehet valamit bajban lévő és segítségre mindenképpen érdemes fiain. Csak az állami rend teljes helyreállítása, a termékeny munka erőteljes fellendítése, minden izgágaság, minden szét-huzás megszűnése állíthat bennünket talpra és szeretheti meg mindnyájunknak a nyugodt otthont és a biztos kenyeret. Aki ennek az ellenkezőjét prédikálja annak ne higgyetek, mert az vagy zavaros fejű, vagy nem igaz ember.

— „Degenerált világfaj“. Így nevezte *Huszár Károly*, Magyarország miniszterelnöke beszédében a zsidóságot. Hogy mi az a „világfaj“, nem tudjuk. Talán olyan faj, mely az egész világot dolgozik. Mi adtuk a világnak *Jezsájás prófétát*, kinek 40. fejezetével (a híres *Nachamu, nachamu, ami* 3-ik versével) nyitotta meg *Raffay Sándor* püspök a magyar nemzetgyűlést. Zsidó próféta zsidó igéje a misén! és öt perc múlva ócsárlása, inzultálása, becsmérlése a zsidóságnak. Hajh! Mi zsidók megszoktuk az ilyesmit. És csak felütjük a mi *Jezsájásunkat* és olvassuk tovább, itt, hol a szépszavú püspök elhagyta: Minden emberi csak muló virág, és minden emberi kegy csak mező füve. Elszárad a fü és lehull a virág, mert rálehel az Ur szelleme... de a mi Istenünk szava állani fog örökké!

De degenerált világfaj? Eh... Spinoza, Jézus, Heine, Mendelssohn, Einstein, Bergson, Brandes, Goldziher, Crémieux: akik úgy hirtelen eszünkbe juttok, ti, a degenerált világfaj ivadékai: mit gondoltok? ezt is elviseljük.

Nem volt köztük zsidó?

A nemzetgyűlés első ülésén a miniszterelnök beszélt:

Huszár Károly miniszterelnök: Amikor Szamuely halálvonala száguldott végig a magyar rónán és a Dunántulon, amikor Lenin-fiúk minden budapesti családot félelemben és remegésben tartottak, összeállottak Budapesten bátor férfiak. (Éljenzés.) Neveket nem tudok, de hogy férfiak voltak, magyarok és keresztények voltak, azt tudom. (A nemzetgyűlés tagjai felállnak és hosszasan tapsolnak.)

Szmrecsányi György: Zsidó nem volt köztük!

A miniszterelnök ur megjegyzésére, hogy nem tud neveket és arra a közbekiáltásra, hogy zsidó nem volt az ellenforradalmárok között, közöljük röviden néhány zsidó mártír nevét, kik elesetek az ellenforradalomban.

Klein Béla dr. orvost 1919. május 19-én a vörösök Miskolcon az Avason kivégezték, ugyanott Lefkóvics Bernát földbirtokost, aki szintén zsidó volt. Még előzőleg Nagyváradon kivégezték Löwy Sándor ellenőrző tisztet, mert csillagait felvarrta. Zsidó volt. Glaser József zsidó földbirtokost és tartalékos főhadnagyot Szamuely Csornán kivégeztette. Kivégzése előtt Szamuely egyik szemét kiszuratta. Azzal a vonattal, amelyik vonattal a Návayakat is hozták, hozták Weisz Márton kereskedőt, fiát Henriket és Havas Henrik moztulajdonost. Mindhárom zsidó volt, a vörösök mindhármat kivégezték. Május hatodikán Gyöngyösön felakasztották a zsidó Welt Ignácot, mert a nemzeti zászlót kitűzte. A vörösök május 2-án Szolnokon kivégezték Österreicher Nándor kereskedőt, gyermekei szemeláttára, miután előzőleg orrát, fülét levágták. Dr. Engel Sándor szolnoki zsidó ügyvédet, 68-as tartalékos főhadnagyot, ki a szolnoki fehér gárdát a vörösök ellen vezette, az abonyi országon a vörösök kivégezték Sugár Miklós hadnagyot, Gunszt Sándor földbirtokost, Berger Albert kereskedőt, Mellinger Henrik kereskedelmi iskolai hallgatót, valamennyien zsidók, Szolnokon kivégezték...

Engel dr. és Sugár vezették a szolnoki ellenforradalmat. Május elsején a románok kiverték a vörösöket Szolnokról, akik egészen Ceglédig futottak. Itt azonban erősítést kaptak, de még tudomásukra jutott, hogy a románok nem kelnek át a Tiszán és így háborítatlanul visszajöhetnek. Ezért 3-án délután 3 órakor érkeztek Szolnok határába. Eléjük kivonult dr. Engel és Sugár tisztek vezetése alatt 80 ember. Így lölték le az ugynevezett vasuti kolóniánál Sugár Miklós hadnagyot, aki nem bujt el és aki haslövést kapva, összeesett az utcán. Kapott sebesülésébe két órai rettenetes fájdalom után halt bele. Utolsó szava az volt, a fegyverét ütésre fel-emelő vörös kalona kérdésére, hogy fáj-e: «Nem fáj semmim!» Dr. Engel kihallgatásakor csupán azt kérdezte Szamuely tőle: — Mi a foglalkozása? — Ügyvéd. — Az nem foglalkozás. — Tartalékos főhadnagy. — Az sem foglalkozás! — Ön vezette a fehér gárdát? — Igen. — Szegedre vele. A kivégzés színhelyére

Szamuely Tibor összekötözve, a város főutcáin hurcoltatta végig. Pribékjei parancsára önmagának a temető árkában le kellett vetkőznie, ruháit, cipőit szemeláttára széjjelszórták az otlévők közé. A fegyver végét a szájába adták és kivégezték. Egy előre elkészített, már három nap óta nyitva állott gödörbe, 28 kivégzett áldozat közé dobva elföldelték, még orvos sem volt jelen, aki a halál beálltát konstátálta volna.

Ezek vidéki adatok, most két adat következik budapesti zsidó ellenforradalmárokról:

A június 24-iki ellenforradalomkor Klaber Leó zsidó posta- és távirász műszaki segéd tiszt volt a József-telefonközpontban a Ludovikások főtámasza és irányítója. Klaber Leó Szikora Szabó László főhadnagytól, a Ludovikások vezérével előbb fegyvert kért és kapott, miközben a főhadnagy figyelmeztette: «Ön életével játszik.» «Tudom», volt a rövid válasz. Ő vezette körül a tiszteket, ő adta le a jelzést Kiss főhadnaggyal a vidékre, ő állította be az interurbánt az ellenforradalom részére. Ő osztotta be az épületben és váltatta fel a Ludovikásokat, az utcai harcban a tetőn vett részt a csatában és lőtt a vörösökre. A főhadnaggyal együtt az udvaron fogta el Korvin Ottó, ki véresre verte és halálra íteltette. Romanelli közbelépése folytán csak 15 évi kényszermunkára ítélték. Június 25-től augusztus 3-ig magán-cellában szenvedett, a börtönben szivbajt és idegsokkot kapott. A rabkórházból kidobták 39 fokos lázban. Sulyos betegszen szabadult ki s még ma is idegsokkos. Azóta többször felkeresték a Ludovikások halájukat és részvétüket kifejezni a hős segéd tiszt iránt. Klaber Leó zsidó; magyar zsidó, ki Zágrábból eljött Budapestre, mert magyar létére nem akarta letenni a jugoszláv hűségsküt.

Egy másik eset:

Deutsch Izidor újpesti fakereskedő — 55 éves zsidó ember. — július 18-án röpcédulákat készített és sokszorosított a következő szöveggel: «Ne higyjétek, hogy erősen állanak! Ne higyjétek, hogy tartják a frontot! A proletárdiktatura végét járja!» Elfogták, házáat felkutatták és feldúlták, Augusztus 3-án szabadult ki.

A június 24-iki ellenforradalom más zsidó hősei közül felemlítjük még ezeket: Edelmann Győző (elíteltetett 15 évi kényszermunkára), keleti akadémiai hallgató, Sárkány Géza (ugyanugy itéltetett el) keleti akadémiai hallgató, Horváth Lajos banktisztviselő (1 évi kényszermunka), Mandl Oszkár jogszigorló (1 évi kényszermunka).

Tisztelt előfizetőink figyelmébe!

A kézbesítési postadíjak újabb drágulása következtében kénytelenek vagyunk az előfizetési árat mérsékelten felemelni. Az emelés évi 40 koronát tesz ki. **E 40 korona kézbesítési pótdíj céljára** mai számunkhoz utalványokat mellékelünk. Kérjük előfizetőinket, hogy e pótdíjat, mely 1920. évre szól, hozzánk mielőbb beküldeni sziveskedjenek.

A kiadóhivatal.

A pesti hitközség rendkívüli közgyűlése,

melyet vasárnap d. e. tartottak meg a sip-utcai székházban, a képviselőtestületi tagokat csaknem teljes számban gyűjtötte együvé. A közgyűlés majdnem két óra hosszat tartott, kiváltképen azért, mert a templomi körzeti szabályzat és a körzeti rabbiszabályzat körül általánosságban meglehetősen széles mederű vita fejlődött ki, mely azonban a szigorú tárgyilagosság medréből nem csapott ki és az eredeti szabályzatoknak két éppen-séggel nem lényegbe vágó módosítását vonta maga után, miután a módosításokat Lederer Sándor dr. is elfogadásra ajánlotta. A napirend egyéb nagyfontosságú tárgyai mind egyhangú elfogadásra találtak.

A közgyűlést Székely Ferenc elnök, akit percekig tartó ovációval köszöntöttek, nemes tónusu, szép beszéddel nyitotta meg. Beszélt a jelenlegi helyzetről s arról a magatartásról, amelyet a zsidóságnak, melyet nehéz sorsa visszazoritott a tradíciókhoz, hazafias érzésektől is eltelve, tanusítania kell.

Sok tartalmas és igaz mondását megtapsolták.

A tárgysor első pontja az adófelszólamlási bizottság elnökének és elnökhelyettesének megválasztása volt. Elnök javaslatára az elnöki tisztséget Rotter Zsigmondra, az alelnöki Breitner Lipótra bízták. Az adótanács 150 tagjával szintén a javasoltakat választották meg.

A négy és fél millió koronás hitközségi kölcsön felvételére vonatkozó szerződést Gábor főtitkár-helyettes mutatta be a közgyűlésnek. Ebből a kölcsönből 2½ millió korona régi kölcsön, a jótékony és emberbaráti intézmények fenntartásának fedezetlen többköltségei, a személyzet többköltsége és drágasági pótléka stb. egyenlítendő ki. A visszafizetés száz féle évi részletben történik, az évi teher így 248.282 koronával lesz nagyobb, de még mindig kevesebb, mint lett volna ezen amortizációs kölcsön nélkül. A szerződést egyhangulag elfogadták és jóváhagyták.

A következő tárgy az 1919. év folyamán, valamint a folyó év két első havában az alkalmazottaknak, tanterőknek, tisztviselőknek fizetett segélyek és beszérvési támogatásokról szóló beszámoló volt. Ez 630.000 koronát igényelt. A közgyűlés vita nélkül tudomásul vette és megadta utólagos hozzájárulását. Ezután a Freystädtler-féle gimnázium ügye foglalkoztatta a közgyűlést. A Freystädtler-féle gimnázium épületét, mely tető alatt áll, eladták ugyan, de a vétel nem perfektuáltott. Az intézet újra rendelkezésre áll, ami nem hátrány, hanem csak előny. A gimnázium első osztályait meg kellett nyitni, de a polgári leány- és fiúiskola első osztályait sem szüntették be s általában kérdéses, hogy be fogják-e szüntetni, miután új helyzet állott elő s a közgyűlésen történtek felszólalások a beszüntetés ellen. A vita során föltett arra a kérdésre, hogy a zsidó gimnázium más felekezetiek számára is hozzáférhetővé lesz-e, elnök azt felelte, hogy a viszonyosság alapján állunk s ugyanazt az eljárást követjük más felekezetekkel szemben, mint azok velünk szemben. A zsidó-gimnázium tovább lesz fejleszhető s amint mutatkozik, külön anyagi megterhelést nem igen fog okozni. A jelentést tudomásul vették s az elnök indítványára a közgyűlés jegyzőkönyvében megemlékezett Feleki Béla dr.-ról, a zsidó gimnázium megvalósítójáról, kinek a közgyűlés végzett munkájáért köszönetet szavaz.

A százezer koronás hitközségi alapítvány ügye került azután a tárgyalás alá. A románok kivonulása után ugyanis egyes lapok megvádolták a pesti s általában a magyar zsidóságot, hogy ők tartóztatták volna a megszálló román hadsereget s még kivonulásuk alatt is ily céllal külön petíciót nyújtottak volna be. E galád és tendenciózus rágalom ellen a pesti izr. hitk. előljárássága annakidején a lapokban is közzétett határozati javaslatot tiltakozott, amelyben egyúttal Horthy fővezér kezéhez a nemzeti hadsereg részére százezer koronás alapítványt ajánlott föl. Ennek a lépésnek az ismertetését s a vonatkozó határozati javaslatot a közgyűlés egyhangulag és nagy lelkesedéssel vette tudomásul. Az ezt követő tárgy: a templomkörzeti és a körzeti rabbiszabályzat tárgyalása foglalkoztatta leghosszasabban a közgyűlést. Lederer Sándor dr. elnökhelyettes, kultusz-előljárási vezető be a vitát, elfogadásra ajánlva két javaslatát, amelyekkel hitéhez, szertartásaihoz akarja visszavezetni a zsidót. A társadalom mozgató erőire épít, a templomot és otthont, asszonyt és gyermeket kívánja a vallás fenntartóivá tenni. Beszédét lelkes tapsal fogadták. Előadó maga is egy módosítást ajánl a körzeti rabbiintézmény 4. §-hoz, ahol a választásról van szó, a választást titkosnak kívánja. Utána számosan szólaltak föl s vagy indítványokat tettek, mint Kovács Róbert, Freund dr., Ostern dr., Adler Lipót és mások, vagy pedig hozzájárultak az indítványokhoz, mint Somogyi Viktor, Rotter Zsigmond, Soltész, Weiskopf, Wertheimer igazgató stb. Végül Lederer Sándor dr. reflektált az összes felszólalásokra, miután az indítványok benyújtói is éltek a zárszó jogával. A vita megállapodásaihoz képest módosul a körzeti rabbiintézmény szabályzatának 4. §-a annyiban, amennyiben a körzeti rabbiválasztás titkos szavazás útján történik, módosul továbbá Kovács Róbert indítványa értelmében a 6. §. 3. bekezdése olyan értelemben, hogy nemcsak a pesti hitközség szolgálatában működött rabbik, hanem a máshol alkalmazásban voltak is tíz évi tevékenység után azonnal élethossziglan választhatók meg.

A közgyűlés végén még Mezei Ernő kért szót. Erőteljes vonásokkal ecsetelte azt a sérelmet, amely a magyar zsidóságot, mely törvényesen bevett felekezet, akkor éri, amikor a nemzetgyűlés megnyitásán a keresztény felekezetek mellett vagy után szerepet neki nem adnak. Egyben pedig rámutatott arra is, hogy milyen szigorúan kezelik a cenzurát különösen az Egyenlőséggel szemben, mely a magyar zsidóság politikai álláspontjának hangot adni van hivatva, de azt a cenzura következtében nem teheti. Orvoslást sürget.

Székely Ferenc elnök javaslatára a taggyűlés kimondotta, hogy a nemzetgyűlés megnyitásán történt mellőzés miatt a hitközség a nemzetgyűlés előtt panaszt emel, éppugy a sajtócenzura ügyében. A délután 11 órakor megnyitott közgyűlést elnök délután ¼2-kor rekesztette be.

ZSOLDOS tanintézet

a legjobban készít elő MAGÁNVIZSGÁKRA.
VII., Dohány-utca 84. — Telefon Iózsef 124—47

HATSCHEK és FARKAS

optikai, fényképezési és kinematografiai szaküzlet.
Főüzlet: Budapest, Károly király-ut 26.
Fiók: Budapest, VI., Andrassy-ut 31. sz.
Fotóclikkek és gének állandóan raktáron. Szemüvegek, csiptetők és a többi optikai áruk.

Itt egy cikkünket a cenzura törölte.

Olvasás közben.

Irta: Hevesi Simon.

II.

Azt mondani, hogy a zsidó destruktív szellemü, kényelmes kibuvó és nagyon merész állítás. „Meny nyire becsüljük ennek a vádrak valódi súlyát? — mondja Leroy Beaulieu. — Kell-e azon hosszan vitatkoznunk, hogy alapos-e vagy alaptalan? Igazolja-e a történelem és ami a legnyomósabb, a számok és az események időrendje? Nem aránytalan túlbecsülése ez Israel népének? Nem tulozzuk-e a zsidóság hatalmát, ha azt hisszük, hogy századunk szellemének ők a sugalmazói? *Voltaire* és *Diderot* bizony elcsodálkoznának, ha megtudnák, hogy ők a zsidóság megbizottai voltak és a zsidó szellemnek egyengették az utat. Akadtak „sémiták“, akik készpénznek vették a vádat és azt hiszik, kimutathatják, hogy a Judengassékban és a zsidó városnegyedekben elszigetelt nyomorult apáik voltak a nagy forradalom előkészítői és az emberi szellem felszabadulásának titkos eszközei.“ Valóban azt kellene hinnünk, hogy „D'Alembert, *Diderot* és az enciklopedisták valamely talmud-tóra növendékei voltak?“ — „Ha a tagadásnak, az ellenzésnek, a kétkedésnek szelleme, mellyel a zsidóságot vádoljuk, talán igazán áthatotta a zsidóságot és talán ezt a szellemet terjeszti, úgy másnak a sugallatára teszi. Tőlünk, a mi katolikus és protestáns nevelésü „árja“ vérbeli apáinktól tanulta.“ — „A jelenkori művelt izraelita, akiről azt állítják, hogy a keresztyén műveltségre romboló hatása van, éppen a mi műveltségünknek szüleménye. Az a szellem, mely belőle áramlik társadalmunkba, nem a zsidóságban keletkezett; a ragályt csak az által terjeszti, hogy maga is fertőzve van“ — mert „a zsidó legfeljebb közvetítő szerepet visz.“ — „Sokszor hajtogatják, hogy a zsidó nem termel, csak közvetít. Itt talán leginkább van helyén ezt mondanunk. De úgy hiszem, még ebben is tulozzuk a zsidóság hatását. Csak régi kereskedői szelleme nyilvánul ebben is; nem kínál más szellemi termékeket, mint olyanokat, melyekből nagy a kereslet.“

Fölforgató, destruktív irányzatú-e a „zsidó“? Altalánosságban lehet-e állítani, hogy az egész zsidó szellem az ellenzéki típusnak felel meg? Több évezredes történetében a zsidóság erősen konzervatív és tradícióhoz mereven ragaszkodó szellemet árult el. Politikai téren, azt lehet mondani, sokszor konzervatív hajlamainak hódolt, de — és itt külső körülmények játszottak döntő szerepet, voltak olyanok, akik oda csatlakoztak, ahol jobban megbecsülték őket, vagy ahol szerephez jutottak. Az egyén gyöngesége és ereje a becsvágy, mely, fájdalom, sokszor nem törődik az őszességgel. De voltak kétségtelenül, akiket meggyőződés vezetett, mint belső parancs. Az emberek nem egyformák gondolkozásukban és meggyőződésükben. Nincs az a faj, melyben minden egyén ugyanazt akarja és irányzatában egyértelmű, egyforma. Nem lehet

egyesekért mindenkit felelőssé tenni, nem lehet azonosítani és általánosítani. Különösen a zsidókra vonatkozólag nem, akik dusan meg vannak áldva a nézetek hőségével. Azt szokták mondani: öt zsidó — hat nézet! A quot capita tot sensus erre kevés. Az angoloknak is megvolt a maguk utópiája és Moore Tamása és voltak merev konzervatívjai. A zsidókat se lehet mind egy kalap alá foglalni. Mindenekelőtt a zsidóságban is vannak kiváló szellemü emberek, akik természetes hajlamból mindennel inkább foglalkoznak, mint a politikával (tudománnyal, bölcseséggel, irodalommal, vallási eszmékkel). Amennyiben pedig politikai mezőkre lépnek, az irányuk szétágazó. „Egyébként a zsidók politikai szereplése nem mindig azonos irányú“, mondja Leroy-Beaulieu. „A parlamentjeinkben szereplő zsidószármazású miniszterek és szónokok, Cremieux, Fould, Raynal, Lasker, Bamberger, Disraeli, Goschen, Luzzatti, nem ültek mind a baloldal padjain.“

— „Hagyjuk a másodrendü embereket; vegyük közülök inkább szemügyre azt a három alakot, mely a XIX. század legnevezetesebbjei közé tartozik, három nagyon különböző férfit, akik három különböző országban csaknem egyaránt hallatlan sikert értek el. Disraelit, Lassallet értem és Gambettát, akit atyja révén az említett félvérü zsidók közé számíthatunk.“ — „Ime három különböző politikai kalendáriumnak három szentje. Mind a három iskolát hagyott maga után, ami pedig politikai téren ritkaság. Különböző utakon érven el a népszerűséget, mind a három, az angol *tory*, a német *szocialista* és a francia *republikánus* hazájának szinte bálványává lett. Egy kivetett fajnak, a bálványképek ellenségeinek e fiai maguk bálványképekké emelkedtek az árja tömegek szolgálai lelkesedése által. Európa három legműveltebb nemzetének *arisztokráciája*, *polgári* és *munkás-osztálya* csaknem egyszerre hajolt egy „semita“ uralma alá. Británia arisztokráciájának, Franciaország polgárságának és Németország proletárságának Ábrahám egy-egy ivadéka volt a *személyesítője*.“ — „Israel e fiainak még haláluk után is maradtak hiveik, akik kegyelettel ünneplik haláluk évfordulóját. Nem is tudnám megmondani, Juda e három sarjadéka közül melyiket tiszteli meg nagyszerűbb apoteózissal — emberimadásából ki nem gyógyítható pogány fajunk.“

„Emlékeznek-e Önök arra a diadalmas halottas menetre, mely a fűszerkereskedő fiának koporsóját kíséerte, az idegen nevü férfiút, akit a dicsőség ért, hogy a vész órájában Franciaország lelke szállt a testébe?... Pedig nem éri el Lassalle-t a halála utáni ünnepeletésben, a germán plebs ifju istenét, akit életében a *szocializmus* messiása gyanánt üdvözöltek, miután pedig ostoba párban esett... mint a munkástömegek imádott megváltóját. De hármuk közül legszerencsésebb volt Disraeli, a velencei zsidó... Mit érnek a belevillei és a düsseldorfi ünnepeletések, a tömegek hódolatai, ezernyi nyers torok éljenei, Piccadilly *szo-*

Röveteljétek az EGYENLŐSÉG-et trafikban, pályaudvaron, utcai árusoknál!

lónjainak tapsaihoz és azokhoz a koszorukhoz képest, melyeket a földgömb legarisztokratikusabb nemzetének színe-java tett le az öreg Beaconsfield sirjára? — Számára a rátartós Anglia új ünnepet talált föl, — szobra talapzatáról látja az öreg minden tavasszal a primrose-day napján, hogy a legelőkelőbb ladyk mint rakják kosarakkal lábaihoz kedvenc virágait! — így ír Leroy Beaulieu.

Nem-e világos példák ezek arra nézve, hogy a zsidó szellemben otthona van a különböző politikai fölfogásoknak és hogy nem lehet a zsidó szellemet egyetlen egy politikai irányzattal azonosítani? Hiszen ha talán lehetne, ennek nagy történelmi kihatása és sulya lenne, de hát emberileg érthető és valósággal úgy is van, hogy nem lehet és aki megpróbálná, hogy az egész világ zsidóságát egy politikai rendszer gyep-lőjébe fogja, rájönne, hogy vállalkozása emberileg is, de főleg a zsidóság szellemét tekintve, kivihetetlen. Nem is lehet a zsidóságot olyan kockázatos és kalandos vállalkozásokkal azonosítani, amelyekből az értelmes gondolkodó embereket nemcsak a vélemények elágazása, hanem a józan okosság és óvatosság is visszattartja.

Ha lesz hamisítatlan, hiteles statisztikánk, látni fogjuk, hogy tízezer szenvedő zsidóra nem esett több, mint egy aktív hive a proletárdiktaturának, de bizonyára több mint egy elszántan, nyíltan ellene harcoló. Három rovat van; az egyik nemes méltósággal türt, a másik fölforgató volt, a harmadik ellenforradalmár, ebben a három rovatban: nemes méltósággal hallgatagon szenvedő, a fölforgatás mellett küzdő és ellene nyíltan harcoló — a zsidóság arányszáma nem mutat kedvezőtlen eltérést az ország többi lakosságának egyéb elemeitől, kiváltképp akkor, ha erkölcsi tekintetben nem vagyunk hajlandók felelősséget vállalni azokért, akik elhagyták a zsidó vallást, vagy kiléptek annak kötelekéből. A mi régieink határozott véleményét formáltak az olyan emberekről, akik „kiléptek a maguk világából“. Bibliái versre hivatkozva mondják, aki kilépett a maga világából, az megcsufolja az élő Isten remdeit. E sorok írója megfigyeléssel szerzett tapasztalatból állapíthatja meg, hogy sok esetben a hitehagyás és a hitcsere erkölcsi romlással és erkölcsi elhanyagatlansággal jár karöltve. Látott már hitehagyó apát, aki elkergette összes gyermekeit és látott hitehagyó leányt, aki otthonából száműzte a zsidó édesanyját.

Olyan emberek, akik előbb hiven teljesítették zsidó családi érzés szerint köteleseiket. És ha vannak esetek és világos példák, amikor a vallás változtatása vagy megtagadása az erkölcsi érzület színehagyásával járt, hogy volna kívánható, hogy a zsidóság erkölcsi felelősséget vállaljon olyanok cselekedeteiért, akik kiléptek a maguk világából és a zsidóság világából, nem tradíciók, hanem saját fejük vagy idegen tömegek ösztönei után indultak, — főképp, mikor politikai ténykedéseket vonnak erkölcsi bírálat alá. A mi statisztikánkból helyezték át őket máshová, mindazokat, akik tőlünk elszakadtak.

Nyugodt ítélet mellett hamar rá fog jönni az igazságszerető ember arra, amire Leroy-Beaulieu oly gyönyörűen rávilágít, hogy nem szabad hamis vádak-

ból és tendenciós beállításokból örök dogmákat kovácsolni. Az egymásból bontakozó események fölvilágosító és kijózanító ereje is lassanként el fogja oszlatni a

Históriai távlatból tekintve, megváltozik a kép és amit ma nagy garral hirdetnek, holnap már nem meggyőződés többé,

Bernhardo Braun.

(Egy nagy zsidó jötevő.)

Ezt az egyszerű nevet jó lesz feljegyezni, mert e nevet egy páratlan nemesszívű, kristálytisztá jellemű és mély vallásosságu hittestvérünk viseli. Braun Bernát, mint előttünk a pesti orth. hitközségben szerényen kijelentette: „a Mindenható által reá bizott vagyont Istennek tetsző módon akarja kezelni, nem pályázik kitüntetésre, sem nemesi előnévre, csupán hittestvéreinek és embertársainak szeretetét óhajtja megnyerni.“ Így beszél egy igazi zsidó emberbarát! És teszi ezt oly keresetlen, minden póztól ment szerénységgel, hogy lélekemelő példát statuál azok részére, kik a nagy vagyonnal járó kötelezettségeket még hirtől sem ismerik. Braun Bernát, ez a nagystilű és európai nivóju olasz kereskedő, ki sok millióit — és ezen körülményt fontosnak tartom kiemelni, — puritán módon, husz éves ernyedetlen munkával szerezte meg, zentai születésű jámbor zsidó szülők fia, ki maga is nagy vállalatok mellett szigorú vallásos életmódot folytat, a napokban ide látogatott, hogy özvegy édes anyját, kit rajongóan szeret és megboldogult hős fivérének, Bíró századosnak sirját, kinek kegyeletét oly meleg testvéri szeretettel ápolja, felkeresse. Mint igazi vallásos zsidó ember, érintkezést keresett a budapesti orthodox hitközség patriarcha főrabbiájával, Reich Koppellel, kinek bölcs irányítása mellett jutott azon elhatározásra, hogy nemes szívét azok részére nyitja meg, kik jelenleg legtöbbet szenvednek, az orth. zsidó szegény betegek részére. Mert kétszeresen szenved ma az a szegény zsidó beteg, ki kénytelen a fővárosi kórházakban fekvődni, szenved beteg fizikuma és szenved a jelenlegi viszonyok mellett zsidó lelkilete. Embertársaink ezen legsajnálattaméltóbb kontingensén segitendő, 2 milliós alapítványt tett Braun Bernát egy orthodox zsidó közkórház és szanatórium létesítésére, amelynek fenntartásához még külön 1/4 millió korona évi hozzájárulást biztosított. Az orth. hitközség és a szentegylet e célra megvásárolták a Városmajorszanatóriumot 3 millió koronáért és azt a legrövidebb időn belül a nemeslelkű alapító nevére és intenciója szerint rendeltetésének át fogják adni. Az alapítvány pótlására a vételárhoz szükséges összeget a hitközség vagyonos és jószívű tagjai fogják ágyalapítványokkal fedezni, amiáltal a budapesti orth. hitközség egy gyönyörű és előreláthatólag mintaszerű kórházzal gazdagította immár tekintélyes jótékonyági intézményeinek sorozatát.

A kórházi bizottság Reich Koppel főrabbi és Frankl Adolf orsz. irodai elnök vezetése mellett tartotta nevezetes ülését, hol az alapító filantróp is megjelent és minden hivatásos szónokot felülmúló keresetlen szavakban adta elő grandiózus alapítványának célját. A bizottság tagjait valósággal elragadta az a

nemes és önzetlen mód, ahogy az aranyszívű ember az ő elvét: noblesse oblige, a vagyon kötelez — magyarázta. Igaz ugyan, hogy „minden Demosthenesnél szebben beszél a tett”, de engem mégis jobban meghatott az a szívünknek jóleső hang, mellyel az alapító bejelentését kísérte. Sajnos, ez a hang és mód szokatlan előttünk, de reméljük, hogy Braun Bernát iskolát csinált és utat mutatott azoknak, kiket a Mindenható jósága anyagi javakkal megáldott, hogy immár nemes példa után ők is tudni fogják kötelességüket.

Fontosnak tartom még felemlíteni, hogy az új kórház vezető igazgatójának sikerült *dr. Rosenak Miksa* hirneves sebészt, ezt a kitűnő zsidót, a szegény betegek jóságos doktorát megnyerni, ami az új intézmény erkölcsi fejlődését már eleve is biztosítja.

A kórházi berendezést *dr. Schächter Jakabné*, az orth. izr. nőegylet kiváló elnökének vezetése mellett működő bizottság és *dr. Friedmann Izidor*, a nemes ügy fáradhatlan agitátora gyűjtötték egybe.

Korein Dezső.

Ledöntött oltárok.

Irta: Kertész József, nagykanizsai iskolaigazgató.

Gyönyörűséggel, a jövőbe vetett dagadó remény-nyel olvastam az Egyenlőségben Szabolcsi Lajos dr. szerkesztő urnak a pesti zsidó hitközséghez előterjesztett kulturális programját. Méltó ez az indítványozóhoz, megvalósítása pedig a pesti zsidó hitközség áldásos, hervadhatatlan érdemű alkotása lesz.

Ezen az alapon új zsidó generációt látok keletkezni magyar hazámban. Hazafiságban az eddigi kipróbált hűségű zsidó felekezet folytatását jelenti, mely minden nemzetiségi vidéken őrszeme volt eddig is a magyar állameszmének. De zsidó tudás és önérték tekintetében egy erőtől duzzadó zsidó nemzedék alapjait látom benne lerakva. Ez a tudás megedzi, felvértezi az igazság védő fegyverével, melyről az alap-talan támadás hatástalanul visszapattan. Aki tudatlan a védelemre, aki a bárhonnán jövő támadást felfogni, kivédeni nem tudja, az legyőzetik, elpusztul, ha mindjárt az igazság az ő részén van is.

Ez a program magán a tudáson kívül a küzdelemre fogja a zsidóságot nevelni. De vajjon elég-e az, ha ezt csak a pesti hitközség vallja programjának? Nem kell-e ezt az egész hazai zsidóság egyetemes programjává tekinteni és megvalósítását minden eszközzel támogatni? Azt hisszük, igen. Sőt a vidéki községek kulturműködésének szervesen kell ebbe bekapcsolódnia és a vidéken kell azt az alapot lerakni, melyen a zsidó erő kifejtésnek ez a programja felépülhet. Ennek pedig elengedhetetlen feltétele, hogy a *ledöntött zsidó oltárok* újra épüljenek és ahol kell, ahol lehetséges, ujakat is emeljünk.

Értem azokat a megszüntetett zsidó iskolákat, melyeket a magyar zsidó hitközségek az emancipáció édes mámorában, meg később is az asszimilálódás gyönyörű eszméjének feláldoztak. Magam is diák-tanuló voltam a keszthelyi kitűnő nyolcosztályú zsidó *népiskola* megszüntetésének. Azt hiszem, 1870-ben történthetett, mikor a második „alsót” végeztem. Innen a „közös” iskola 4. osztályába jutottam. Párhuzamot a két iskola között nem huzhatok, mert szerencsémre

egyik volt tanítóm keze alá kerültem, ki egyike volt a legderekabb zsidó tanítóknak.

Azóta még egy másik zsidó iskola megszüntetését is átéltem. De erről nem írok; ez már tanítókörömben esik. Megmentésére nem siettek a hivatottak, a hivek pedig örültek, hogy hitközségi adójuk nem emelkedik. Pedig csalódtak; a zsidó tudás csökkent, az adó azért emelkedett. Az iskola feloszlatását pedig sokszor megbánták.

Keszthely tudós főabbijával, dr. Büchler Sándorral, tárgyalunk alaposabban az iskolát nélkülöző hitközségről. Tudom, hogy lelkes hive volna az iskola felélesztésének. Azt hiszem, nem csalódom, ha azt mondom, hogy a hitközség se irtóznék az áldozattól.

Ugyanígy megszüntek a zsidó iskolák Zalaegersze-gen, Sümegen, Pacsán, Csáktornyán, Zalaszentgróton. Ezek zalamegyei iskolák voltak. De tudomásom van somogymegyei iskolákról is és bizonyára más sok megyében omlott le a zsidó tudás, a zsidó erkölcs szent, örökké tartó oltára. Sok helyen anyagi erő okozta a pusztulást. És az iskola elmúltával csakhamar a hitközségi élet is sorvadni kezdett.

Ha zsidó gyermekeink vallásos nevelését őszintén akarjuk szolgálni, akkor ezeket az oltárokat nem nélkülözhetjük, mert a zsenge ifjuság lelke itt gyulad ki nem alvó lángra a felekezete iránt való szeretetre és hűségre. A mi derék, fiatal, új rabbink, dr. Winkler Ernő egész vallásos programjának alapjául zsidó népiskolánkat tekint. Ha majd évtizedek múltán új generáció fogja körülvenni a szószéket, melyről a meggyőződés igazságával ható beszédei elhangzanak, akkor közel fog érni szent céljához, melyet fiatal hévvel, bölcs öntudatossággal maga elé tűzött.

De nemcsak a ledöntött oltárok helyébe kell ujakat emelni, hanem ahol szükséges, mindenütt legyen egy lobogó láng, mely köré Izrael fiai gyülekezessenek.

Zsidó feleim mindig szívesen áldoztak a művelődésért és a vallásért; hiszem, hogy ez epochális fordulatban az eddiginél is bőkezűbbek lesznek. És ha valahol a szükség és akarat nagy lesz, de az anyagi erő kevés az építéshez, ott országos szerv, országos állandó segély álljon rendelkezésre. Különben, ha nem lesznek zsidó iskolák, nem lesznek zsidó tanítók sem.

Még csak egyet. Feljebb azt mondtam, hogy a nemzeti asszimiláció szent nevében mondtak le egyes hitközségek iskolájukról. Most azt állítom, hogy ugyancsak az asszimilálás érdekében működnek a már meglévő és fognak dolgozni a felállítandó zsidó iskolák. Mert a zsidó iskolákat állandóan sok más-vallású gyermek látogatja, hol az egyetemes ember-szeretet és kifogástalan hazaszeretet emlőjén történik a honpolgárok asszimilálása.

Hogy ebből a célból küldik-e keresztény testvéreink gyermekeiket iskolánkba, nem állítom. Ők más okot szoktak mondani, de ez nem tartozik ide.

Zsidó szellem.

(Egy zsidó egyetemi hallgató naplójából.)

Irta: Grauer Miksa Pál.

Naivitás észkokokkal cáfolni akarni az antisemitizmust, naivitás érvül felhozni, hogy a zsidó vallásban fenkölt igazságok gyökereznek, hogy benne már évezredekkel ezelőtt jegecesedtek ki azok a magasztos tanok, melyek a mai monotheista vallások alaptételei (s melyeket az emberek, sajnos, még ma sem tettek magukévá), mindez naivitás és meddő munka, mert az antiszemita ezzel épp annyira tisztában vannak, mint jómagunk; és nem is a zsidó vallása bántja őket, hiszen a bécsi Schönerer nyíltan mondta már: „... Was der Jude glaubt ist einerlei; denen in der Rasse liegt die Schweinerei.” Tehát nem

a zsidó vallás fáj nekik; egyszerűen azért haragszának ránk, mert vagyunk, mert még mindig élni mérészelünk. Tehát a faj az ok; a zsidó fajiság, melyet akárhogy akarunk szemérmesen leplezni, annál jobban dörgölnek orrunk alá. S ez az a pont, hol az antiszemita a cionizmussal találkozik, sőt szövetségstársává válik. Az antiszemita azt mondja: nem vagy német, magyar; zsidó vagy, s jó lesz irhádát mentől elébb elhordanod Palesztinába. A cionista pedig azt mondja: nem vagyok német, magyar; zsidó vagyok s törekszem, hogy Palesztinában, a régi hazában új otthont találjak. Így terelik az antiszemiták a hazafias zsidóságot a cionizmus karjaiba.*) S itt most fel kell kérnem a higgadt keresztény magyar embert, képzelje magát kis rövid időre egy magyar érzelmű zsidó lelki világába. Magyaroknak érezte magát nemcsak ő, de már a dédapja is; nagyapja honvéd volt 48-ban, apja, mikor csak tehelle, magyar, hazafias és jótékony célra áldozott; ő végigküzdötte a háborút, anélkül, hogy csak egy pillanatra is arra gondolt volna, hogy — melyet védeni önként jelentkezett — nem az ő hazája; a forradalomban, mikor nemzeti érzésében megtapodták, mikor Lenin fiai éjnek idején börtönbe hurcolták és szive vérzett Magyarország sorsa fölött; bizony egy percre sem gondolta, hogy zsidó uralom van..., s mikor aztán fordult a világ s kilátás nyílt arra, hogy felépül a romokban heverő ország, egyszerre gúnycakacajjal találkozik: «nem vagy magyar; nemzetgyilkos bitang vagy!» s egyszerre csak azon veszi észre magát, hogy minden plakát őt gúnyolja, minden újság ellene uszit; s amikor minden nemzetiséget hivatalos és nem hivatalos körök magukhoz akarnak édesgetni; ugyanakkor őt, mint megbízhatatlan idegent ki akarják lökni a magyarság kötelékéből, s mint arányosítandó kétes elemet hovatovább állampolgári jogaitól is meg akarják fosztani.

S történik ez ugyanakkor, mikor a világ népeinek határozatából ébredni kezd Judea az évezredek tetszhalálból, mikor 2000 év óta ismét először lett hivatalos nyelv Jeruzsálemben a héber, mikor ugy látszik beteljesednek a zsoltáros költő szavai: «...mit sirsz, mért keseregsz? a Város felépül romjain...» Hát nem sodorja ez a két tűz lelki megpróbáltatás felé a zsidót?

S nem bir-e kolosszális lelki erővel az a hazafias zsidóság, mely mindezek után is magyarnak és csak magyarnak érzi magát?

A zsidóság tulnyomó többsége ott, ahol jól megy sora: lokálnacionalista, mondhatni sovinszta, ahol üldözik, ha megtörik lelkiereje, cionista lesz. S hogy a bolseviki vagy anarchista zsidó ép úgy megtagadja zsidó vallását**), mint zsidó szellemét, például csak azt hozom fel, hogy a moszkvai zsidó néptribunok terrorral nyomják el a zsidó hitközségeket.

Mi pedig azon magyar testvéreinknek, kik nagyhangon átkozzák a zsidót, csak Silvius Italicus mondatát hozzuk emlékezetükbe: Foedera mortales, ne saevo rumpite ferro, sed castam servate fidem! Ne **bontsátok meg a frigyét, ne tépjétek szét a százados nyelvi, erkölcsi és érzelmi köteléket, mely minket hazánkkal egybefűz; kár századok munkáját hónapok alatt, néhány megtevesztett ember miatt széjjelszakítani; a haza újjáépítésekor szükség lehet arra a milliónyi emberre, kik bár ragaszkodnak apáik hitéhez, mégis lelkesen álltak 48-ban a trikolór alá, bár nem voltak egyenjogúak, kik most a sok meghurcoltatás után is, ha a nemzet fegyverrel akarná kivívni az integritást, örömmel állnának be mindannyian Horthy vezér sastollas seregébe. — Mert magyarok voltunk, mikor jól ment sorsunk, magyarok akarunk maradni a megpróbáltatás idején is. Hazaszeretetünk nem volt konjunktúra, lángoló honszerelmünk nem szalmaláng.**

*) Ha terelni engedi magát! — A szerk.

**) A halálraitét zsidó bolseviek visszautasították a rabbit.

RACHEL.

(Uj részlet a „Legendák a nagyapámról“ második részéből.)

... És nőtt a szent pap virágos kertjében
Egy világraszóló csodapalánta.
Szeme mint az ég ragyogó kedvében,
Fiatal, öreg egyformán csodálta.
Rachelnek hitták, mint ősanyánk régen,
A jámbor szép pásztorvilágba,
Amikor nyáj után jártak-kelének,
Kevesebb volt a gond és zengőbb volt az ének.

Tizenhét évnek pirja, bája, hamva
Hüvöslött arcán, egész természetén
Ha Ariost ma újra feltámadna,
Ő tudná hiven festeni, nem én.
Nem tudom bizony szőke volt-e, barna?
De édes volt, igazi költemény.
Nem művirág, de rétek tüneménye,
A szent pap drága, édes szemefénye.

Oreg apjának gondját ő viselte,
És istenfélő volt a kis anyáttan,
A gyertyákat ő gyújtá péntek este,
Az átöröklött drága szép brokálban,
Ugy, amint egykor anyjától elleste
Felhőtlen, boldog szép gyermekkorában
Mikor megnyílt a kincses háznak zára,
Amit nem biznak soha senki másra.

KISS JÓZSEF.

A három kártyás.

(Történet a kállói szent papról.)

Irta: Szabolcsi Lajos.

I. Éjjeli séta.

Nyiregyházára menni péntek éjjel! Nyiregyháza jó mértföldnyi járás. Talán több is. Kocsin, ha jó homoki lovak huzzák, három óra alatt el is lehet oda jutni Kállóból ostorsegítséggel. De: péntek este kocsira ülni!

Ilyet nem gondolhat komolyan a kállói szent pap. Tehát gyalogszerrel?

Gyalogszerrel ez egy napi út. Szombat idején ilyen nagy utat tenni tiltja a törvény. Meg lehet ilyenkor tenni vagy kétezer lépést; meg lehet tán még egyszer annyit egy kis furfanggal, egy kis ide-oda botorkálással a törvény vasfogói között. De egy napi utat? Ugyan mi lelta a kállói szentet? A kállói szent papot nem lelta semmi; nyugton ül és mosolyog. Kiadta a parancsot, azután ránéz a három elképedett zsidóra: hát ti még itt vagytok? Eredjete már haza, azután jertek sietve vissza, hadd induljunk Nyiregyházára.

Reb Sájé Áron Fisch, Reb Modche Tarcal és Reb Chajem Patak felcihelődnék. Itt további kérdésnek, kétségnek helye nincsen. Engedelmeskedni kell. A szent kimondotta a szót, tehát úgy legyen. És egy félóra múlva beálltanak az ünneplő-szobába, elszontyolodott arccal, hogy: készen vagyunk. A szent pap még mindig

ott ül az asztalnál. Előtte kalácsmorzsák. A gyertyákba merednek álmodozó szép szemei. Ott ül és az ajkán zümmög egy édes-bajos péntekesti dallam. És mosolyog. Mintha ezer mértföldre nézne, olyan távolra száll a tekintete.

— Itt vagytok, rebojszem? Akkor mehetünk.

... Végigkopognak a sötét főutcán. Hallgatagon megy a három testőr és közrefogják a szentet. Ünneplő kalap mind a négyükön; a szenten rajta vannak a vadonatúj csizmái, amiket tegnap kapott Miskolcra. A másik három zsidón fekete ünnepi ruha, meg prémes sapka, prémes kabát.

Hideg a március friss levegője.

Kálló már alszik. Alig-alig pislant egy ablak a nagy homályban. Icig szabó felesége kikönyököl a pitvarajtón; halálosan megijed, mikor a négy fekete vándort megpillantja és sikoltva szalad be a házba. Cifráéknál lobognak még a péntekesti lángok és folyik az éneklés. A szent pap megáll az ablaknál és bekopog. Jó szombatot!

Ritkulnak a házak, hűsebb a levegő. Szomorú kutyaugatás hallik a kertek alól. Nedves fübe tapad a láb: a vándorok kiérnek az országútra. Még néhány elhagyatott vityilló, azután ott a város vége.

Reb Sájé Áronnak zúg a feje: mi lesz, mi lesz? Ő már sok kalandon ment át a szent oldalán, de ilyenre még nem vállalkozott. Valami rejtély van ebben a dologban, annyi bizonyos. Három üzenetet kapott a kállói pap: egyet a templomban, egyet a templomudvaron, egyet, mikor a vacsoránál ültek. Háromszor hitták; de hová és kicsoda? Kinek a küldöttei voltak a templomban az idegen zsidók? Kitől hoztak parancsot azok a titkos vendégek vacsora közben? Töri a fejét Sájé Áron, lógatja a szakállát, dörzsöli a kezét egymáshoz. Majd hogy fel nem bukik a kiálló kövekben.

Egyszerre csak megállnak: a város végéhez értek. Itt már se ablak, se lámpa sehol. Csak a csillagok világítanak az örök magasságban és hűs éjszakai szél lengeti a füvet a lábaiknál. Reb Chájem kinyújtja a kezét és megériint egy drótot, amelyik ott van kifesztve két fa között, az utolsó kunyhó után. Itt a határ.

Idáig egy szót sem beszélt egyikök sem. De itt megszólal a kállói szent pap:

— Ez már az érev-drót, Reb Chájem?

Bizony az. Az éruv, jámbor zsidóknak szombati határdrótja. Városvégi jel. Idáig még lehet szombat napján egyet-mást magával hordani a zsidónak. Jární pedig még ezentúl is lehet. De csak kétezer lépést. Tovább nem, vagy csak kimódolt esetben. Innen kell számítani azt a kétezer szombati lépést és annak is megvan a határa: az országut fordulóján, a harangodi pusztá táján, ahol egy villámsujtott nagy jegenye őrködik. Ott van egy kis téglarakás; téglarakás alatt egy kis gödör; gödör mellett a jegenye. Tiszta napfényes időben el is látni odáig. De hát most majd elváltik, mihez kezd szentséges szombat éjszakáján az ő utazási tervével a kállói pap.

Állnak a drótnál négyen a sötétben. És a szent megszólal:

— Most pedig, rebojszem, elindulunk egy kis éjszakai sétára. A sétára elmegyek én...

Itt egy kis szünetet tart. Azután folytatja:

— ...jön velem Reb Sájé Áron...

Megint szünet.

— ...jön velem Reb Modche és Reb Chájem...

Megint szünet. Azután hirtelen, erős hangon felkiált:

— ...és jösz velem te! Igen, te! Ne ellenkezz! Jösz velem Nyiregyházára, az Ur nevének megszentelésére!

A három zsidó megrázkódik. Kivel beszél a pap? Teremtett lélek nincs a közelben. Reb Sájé Áron Fisch kutat a sötétben. És egyszerre csak meglátja, hogy kihez szólt a szent. Eláll a szeme-szája a csodálkozástól. A dróthoz!

A kállói szent pap ott állt a drót mellett, úgy hogy megérintette. És rácsapott kétszer a kezével. Azután hangosan fölnevetett:

— Most már indulhatunk, rebojszem. Ne féljetek, nem fog soká tartani.

... Alom volt -e, vagy valami különös csalódás? Ennek a rejtélyes utazásnak a részesei nem tudták megmondani sohasem. Reb Sájé Áron tisztán látta, hogy a drót megmozdult és a két fával együtt, melyeken ki volt feszítve, el kezdett száguldani az országúton. Mint valami robogó kapu az éjszakában, ment előttük a szombati határ, és ők mögötte, anélkül, hogy átlépték volna. De micsoda menés, micsoda utazás volt az! Ők lépkedtek, vagy a föld húzódott alattuk, mint valami elvarázsolt szőnyeg, amelyet titkos kezek húznak előre és ők csak mozdulatlanul állottak az országúton, egy helyben? Odafenn az égen örök nyugalomban és csendben kerengtek a csillagok, de lenn, körülöttük, minden mozgott, sietett, loholt, rohant az éjszakában. A fák, a bokrok elszáguldak mellettük. Ködbe veszve, fátyolba burkolva, összeolvadva valami szédületes fallá. Tanyák tűntek fel és robogtak el mellettük, fehér pontok, halvány tüzekkel, kísérteties gémeskutakkal, amik egy pillanatra megjelentek mellettük és azután elugrottak és eltűntek. Mi történik velük? Szédülnek, álmodnak, vagy káprázat játszik a szemükkel? Reb Modche lehunyta a szemét és reszketett egész testében. Reb Chájem halkán sorolta föl a falvakat, amelyek mellett elrepültek:

— Kiskálló . . . Nagyszállás Nyires Szépkut . . .

Csak Reb Sájé Áron Fisch őrizte meg úgy ahogy a hidegvérét és figyelt, amennyire tudott. A szent ott állt, vagy ott járt — ki tudná megkülönböztetni? — mellette és mosolygott. Előttük nyult a drót, a határ. Reb Sájé Áron értette már a csudát. Nem mentek ki a szombalból, nem hágták át a szombatot: — a szombat ment velük és ők utaztak, anélkül, hogy átlépték volna a határt. És Reb Sájé Áron is mosolygott és valami végtelen boldogság töltötte el, hogy részese lehet ennek az éjszakának. Reb Sájé Áron értette a szentet és értette az Isten végtelen kegyelmét és az Abba Tachnára gondolt, a talmudi bölcsre, aki miatt szintén csodát tett az Ur az ő szombatjával. Abba Tachna péntek délután elkéste a szombatot, nem ért be idejére a városba és az Ur, dicsértessék az Ő neve, felvonta a napot újból az égboltra, honnan az már leáldozott, mert nem akarta, hogy az ő hive ünnepszegő legyen...

Reb Sájé Áron érezte, hogy a szent tekintete most rajta nyugszik. A kállói szent pap odafordult az ő legjobb, legigazibb hívéhez:

— Ne félj és ne ijedj meg. Inkább énekelj valamit...

... Mit énekelhet az ember ilyenkor, csodák éjszakáján? Reb Sájé Áron lelkében, mint erdő mélyén a hirtelen forrás, fölbugyborékkolt egy régi dal. Régi dal, régi csodáról, minden igazak óséről, zsidó anyák jöltevojéről, a nagy rabbiról, kit *Csodatevő Rabbi Méir*-nek ismer a zsidó szív. *Méir bal-ha-Nesz!* Mennyi mese, mennyi hit, mennyi legenda, mennyi álom ez a hívő zsidó szívnek. És az a nagy csoda, ami övele történt, amikor tengerre szállt, hogy megmentse egy foglyot a haláltól, egy foglyot odaát a tenger másik partján. És Méir, a csodatevő rabbi Méir nekiindult éjnek idején a végtelen nagy tengernek és átment rajta száraz lábbal, egy selyemkendőre lépve, amit a szegény fogoly anyja adott neki, hogy megmentse az ő egyetlen fiát. Hogy is volt csak, amikor *Méir bal-ha-Nesz* elindult és egy nap alatt átkelt a nagy tengeren:

Amol iz der rebbe ibern jam geforen . . .

Feltör az ének félénken, halkán Reb Sájé Áron torokából. És mikor az első dallam elhangzik, felocsudik

kábulatából Reb Modche és Reb Chajim és azután megindul az ének a csodák éjszakáján, a nagy rohanásban, a nagy szédületben:

*Amol iz der rebbe ibern jam geforn
Der Rebbe Reb Méir bal ha-nesz,
Wuz andere forn hindert jorn,
Hat er gemacht in ein M'esz l'esz.
In az der rebbe fort, min hasztom,
Furn doch alle chaszidem mit —¹⁾*

És kitör a refrén, a régi édes dal hamiskás refrénje mind a három torokból:

*In de alle apekorszem, de hiltajesz,
Gleiben im den allen nit!²⁾*

Hogy azok a hitetlenek, a rossz zsidók, a kételkedők egy szót sem hisznek ebből az egész csodából. Nem hiszik a tengert, nem hiszik Rabbi Méirt. Nem hiszik? Könnyű nem hinni. Ki fogja például elhinni ezt a mai éjszakát, ezt a csodás kirándulást? Ki fogja majdan elhinni a kételkedő, gyenge-zsidók közül, hogy a kállói pap egy péntek éjszaka átsétált Nyiregyházára? És így átsétált? Hiszen már helyben vagyunk. Már feltűnnek a fordulónál Nyiregyháza tornyai. Megérkezünk!

A nagy iram szűnik, lassodik a vágatás. Az országut szélesül. Egy-egy tanya fehérlik az éjszakában és lassan csuszik el mellettük. Azután a pap rászól a drótra:

— Allj meg!

A rohanás megáll. A drót mozdulatlanul feszül ki előttük. A szent folytatja:

— Allj meg és várj reánk, amig visszatértünk és teljesítettük Teremtőnk akaratát!

A két fa és köztük a drót meg sem mozdul. A vándorok áthaladnak alattuk.

— Reb Chajem, — mondja most komolyan a kállói szent, — átléptük a szombati határt. Szent törvényeink szerint még kétezer lépést tehetünk anélkül, hogy megszegnők a szombatot. Számlálj, reb Chajem.

Reb Chajem számlál. Kétszáz lépés a Világostanya. Ötszáz a borbányai szőlő. Azután pocsolya jön: benne ezüstől a Szarvas-sziget. Ez már ezer lépés. Ott vannak a Böjtös-tónál. Még ötszáz lépést tehetnek. Még kétszázat. Még százat.

Ott állnak a város végén. Nem szólnak egy szót sem. Hallgatják a számlálást.

Még ötven lépés.

A város utolsó háza egy ütött-kopott vendéglő. Az istálló jön először, azután a koresma.

Még husz lépést tehetnek.

A koresma ablakán világosság. Odalépnek az ablakhoz. És azután be az ajtón, amelyik épp hogy be van támasztva.

Reb Chajem nem számol többé. Megérkeztek.

A koresma asztalánál gyertyák égnek. A gyertyák mellett nagy halom arany- és ezüstpénz. És az ingó, reszkető félhomályban három nagyszakállu, öreg zsidót látni, akik kártyáznak a sötét ivóban.

Kártyáznak, szombat szent éjszakáján!

(Folytatom.)

1) Prózai fordításban: Egyszer a tengeren átkelt a mester — a szent Rabbi Méir, a csodalevő. — És ami másnak száz évi utja — megtette ő egy perc alatt. — És ha a mester utazik, — vele mennek az ő jámborai, természetes...

2) De a hitetlenek, az üres kételkedők — Nem hisznek ebből egy betűt sem.

Kitérők.

Irta: Kiss Arnold.

Lear király.

II.

Az öreg Pollák szombat délelőttöként Budapesten is föltette tiszteletreméltó ősz fejére a ragyogó alinderét, magára öltötte a makulátlanul tiszta és elegáns Ferenc József-kabátját s öreges, tipegő léptekkel sétálgatott el a Dunaparton végig a lakásához legközelebb iekvő egyleti imaházba, ahol igen nagy tisztelettel fogadták, az alkalmazottak bőkezű mecenást fődöztek fel benne s ennél fogva úgy legyeskedtek körülötte, mint ravasz macskák a mézesbödön körül, s ezer fortélyal különböző nedávákat csiklandoztak ki maguk számára a zsebéből, a templomatyák örültek az új acquisitionnak, isienküldött, mesebeli nábobot sejtettek benne, aki talán majd egymaga új, díszes templomot fog építeni rozzant imaházuk helyébe s a bennszülött balbószok élénken reményeltek, hogy a hitközség deficitjét, — amelyet, hogy ők maguk fedezzenek: a saját zsebéik ellen irányított merényletnek minősítettek — a község égboltozatján föltűnt új üstökös: az öreg Pollák Dávid fogja eltüntetni; minden szombaton odaállították a tóra kivételének szertartása alatt a frigyszekrény elébe, s az öreg ur valóban imponálóan festett magas, elegáns alakjával a kis templomban s az egyik gabe nagyjelentőségű rituális kérdést terjesztett a rabbi elé: hogy vajjon megengedhető-e, mert hitközségi szempontból igen előnyös lenne, hogy az öreg Pollákot ugyanazon szombaton kettős minőségben is a tóra elé szólíthassák: slisinek, meg maftirnak is? lévén így dupla snóderozásra kilátás. Szóval, a kis egyleti templomban a balbatim is, meg az öreg Pollák is igen jól érezték magukat, s amikor Pollák Dávid néha péntek este is ellátogatott a templomba, a gabe rögtön odaüzent a főkantornak, hogy okvetlenül új „vajchuhut“ énekeljen, a rabbi urnak pedig, hogy mondjon valami ájtatos imádságot a község véneiért, különös tekintettel a bevándorolt és adakozó vénekre.

Szép, kis szobája volt az öreg Polláknak az ő Bernát fiánál. Az ágya fölött ott függött az istenben boldogult feleségének az arcképe, s az öreg ur nagyon hosszan el tudott beszélgetni azzal az arképpel a multakról, Tiszaváradról, meg az ő nagyhirű ügyvéd-fiukról, az ő Bernátjukról. Ambátor a menyé, a nagyon szaporabeszédű Mariska asszony már egynéhányszor megmondta az apósának, hogy szokjon le arról a zsidós Bernátozásról, hiszen tudvalevő, hogy az ő urát Bertalannak hívják.

Mariska asszonynak hovahamarább más egyéb kifogásai is akadtak. Így példának okáért sehogyan se tudta elszenvedni az öreg ur pipafüstjét. Ennek okáért leszedte az apósa szobájában az ablaknak csipkefüggönyét, s valahányszor belépett az öreg ur szobájába, riadtan tárta föl az ablakot, decemberi időben is, „mert meg kell fulladni ettől az átkozott füsttől“.

Dr. Polényi Bertalan ügyvéd ur egy ilyen alkalommal szelíden mondotta a feleségének:

— De hiszen, édes fiam, a te édesapád is pipázik, s valahányszor itt van nálunk, vágni lehet a füstöt még a szalonban is.

Mire Mariska asszony csipőre tette a két kezét, — s hogy, hogy nem történt — önfelédtt zsémbeskedéssel sziszegte:

— Az más. Az nem zsidófüst.

Rossz időben szombaton otthon imádkozott az öreg ur.

— Kisül a szemem a szégyentől a cselédek előtt, — zsörtölődött Mariska asszony, — még azt hiszik, zsidó templom a házam.

Máskor meg vendégség volt dr. Polényiéknél. Természetesen zsidómentes társaság.

Csász. és kir. udvari és kamarai fényképész

Kossak utóda
KOMÁROMI

Előkelő és régi belvárosi műterem. Elsőrangú fényképek, mű- és színi munka.

IV., Kossuth Lajos-u. 12. Telefon 81. sz. — Lift.

Mariska asszony az estély előtti napon bement az apósához s kedveskedve, némi zavarral mondta neki:

— Nézze, papa, aludjék holnap a leányánál. Társaság lesz nálam s a vendégem az izraelitákat nem igen szeretik.

Az öreg Pollák szeméből kicsordult a könny, hosszan és némán panaszkodott a felesége arcképe előtt s másnap éjszaka csakugyan a leányánál aludt.

Egy szép tavaszi szombati napon az öreg ur kézenfogta a legidősebb unokáját, az ötéves kis Kálmánt s elvitte magával a zsidó templomba, megmutogatta neki a bársonyfüggönyös frigyszekrényt, az aranycsöngetyős tórákat, a pap bácsit meg a hangostorku kántort s a kis Kálmán otthon az ebédnél eldicsekedett vele, hogy mennyi szépet látott... viharos harag buggyant föl Mariska asszony ajkán:

— De papa, hogy tehetett ilyent? Zsidót akar nevelni a gyerekből? Ez már igazán több a soknál!

Az öreg Pollák elhülten motyogta:

— Zsidót akarok-e nevelni belőle? Hát nem zsidó az én unokám? Hiszen azt ígértétek...

Mariska asszony nyelve motollagyorsasággal pergett:

— Hát még mit?! Hát maga azt gondolta, hogy én — Isten bocsáss! — el fogom csufítani a régi, ősi familiámat. A gyerekek nem zsidók, s ha éppen tudni akarja, a fia se az már...

Az öreg ur szó nélkül fölkelt az asztal mellől. Bement a szobájába, leborult az ágyára s a göresös zokogástól csak úgy reszketett a teste.

A hetámasztott ajtón át pedig behallatszott hozzá a bának és a menyének éles szóváltása.

Dr. Polényi Bertalan súlyos szemrehányásokkal illette a feleségét.

— Ez durvaság volt, — mondta indulatosan, — miért bántja mindig az apámat? Vegye tudomásul, hogy nem tűröm...

Hangos zokogás volt a menyé válasza. Azután dacos, durcás felelet. Az öreg Pollák Dávid minden szót hallott:

— Nem elég, hogy a szőnyegek tele vannak hamuval... a zsidók miatyánkja ott lóg a fogason... a pipáival tele van a ház... zsidók járnak a házamba... perselyes zsidók... zsinagóga lett a lakásomból... az apám, az anyám már nem is akarnak hozzám járni a vén zsidók miatt, akikkel itt találkozniok kell... most még a gyerekeimet is zsidó gajdosításra tanítja... nem is értem, hogy miért éppen nálunk lakik... hiszen van más fia is, lánya is, menjen most azokhoz... én így nem bírom tovább...

Dr. Polényi Bertalan kirugta maga alól nagy dübösen a széket, hangosan becsapta maga mögött az ebédli ajtaját... az ebédliből csak a Mariska asszony elfojtott sirásának a csuklása hallatszott be az öreg urhoz...

Azután vagy egy félóra múlva nyílt az öreg ur szobájának az ajtaja.

A fia jött be hozzá. Bűnbánóan, szelid szavakkal közeledett hozzá.

— Apa! látom, hogy sirt. Bocsásson meg nekem. Isten látja lelkemet, nem tehetek róla. Vértanuság az életem, a keserűségem, amit maga miatt szenvedek. De lássa, nem lehet másképp. Tűz és víz: a feleségem meg én. Meg nem tudunk egymással félni. A víz gyűlöli a tüzet, holott a tűz nem akar ártani a víznek.

Az öreg Pollák méltóságteljesen fölemelkedett:

— Ne beszélj tovább, fiam! Érték mindent. Nem állok tovább a családi békességednek útjában. Nem akarok tűz lenni a házadban. Holnap az Izidor fiamhoz költözködöm. Erzsike menyem szelidebb természetű asszony, jobb is volt hozzám mindig...

Anacletus.

Irta: Bródy László.

A pápa cifra oszlopesarnokába Simont, a mainzi rabbit, bevezették, a bibortronja előtt állt Anaclet, fején szikrázott fényes tiarája. Ott állt és arcán sáppadt hó pihézett, tekintete sötét volt, mint az éjjel és intett a kezével és elvonult az udvari kíséret.

(Egyedül marad a pápa és a rabbi. Kis szünet.)

Simon:

Oh, pápa, hozzád jöttem könyörögni, Mainz városa hozzád rimánkodik. Nincsen napunk és nincsen éjjelünk, mely enyhét adna jajgató szívünknek. A gheftóban garázda csócselék tombol vadul és vértől részegen. Nincs asszonyunk és nincsen gyermekünk, már minden utca egy-egy temető, üszökké égnek perzselte házaink, a templomunkon mocskok és gyalázat. Egy lüktető és égő seb vagyunk, oh, adjál, pápa, hűs kötést a sebre!

Anacletus (megindultan, halkán):

Mainz, a régi Mainz, emlékeimben, mint tündérgert, ragyog... A vén idő, sirásónk, eltemette már a régit s helyébe ismét újat épített szeszélyesen és puszta kedvtelésből, ahogy öröktől fogva már teszi.

Simon:

Jártál már, pápa, Mainzba valaha, a sóhajok és jajok városába?

Anacletus (nem is hallja a rabbi kérdését, emlékei között bolyong):

És mondd, oh, rabbi, megvan még a házad, fekete utcán apró kis fehér ház? Mint éjszakában hajnali sugár, bűn ingoványán hófehér virág, az erény: úgy állott a kunyhód.

Simon (megrázkodik):

Hogyan? Hát láttad házam is talán, oh, pápa?...

Anacletus:

S megvan-e még a szobácskád, ahol halommal állottak a könyvek, hogy súlyuk alatt roskadott a pole? A felrikoltó bánatos betűk susognak-é még szomorú meséket a fóliánsok pergamenjein?

Simon:

Hát tudsz szobámról, könyvtáros szobámról, megfordultál már benne tán te is?

Anacletus:

És hajlékodnak védőangyala kiterjeszti-e szárnyait fölötted, ha estelen könyvek felé hajolsz? Kitarja ölelésre hitvesed két karját, e két liliumvirágot, és szivedbe, e keserű kehelybe, még önti-e a mosoly mézborát?

Simon (remeg):

Jaj, nekem, jaj! A bánat megölelte, szegény szívét, e gyöngye kis lugast, beindázta a nagy szomorúsággal.

Egy bus napon szerelmes kisfiunkat
a szerzetesek, mint az ölyv a gerlét,
elrabolták a fészek lágy moháról
s ettől szegénynek szive megszakadt.

Anacletus (nagyon halkán):

Oh, szegény, szegény megtört anyasziv!
És szegény kis fiu!... Emlékszel-e
fiadra, mondd?

Simon:

Emlékezem s az emlék,
mint gyilkos tör, hatol belém,
emlékezem két csillogó szemére,
az én egem két legszebb csillagára,
melyek lobogtak forrón, lázasan,
mikor első imára tanítottam.

Anacletus:

Mi lett fiadból? Tudsz-e még felőle?
Kerested-e és ráleltél nyomára?

Simon:

Kerestem, mint a holdnak betege
a holdat, mint a szomjazó utas
a sivatagban hűs forrás vizét.
Ki tudja, hol van? Ki tudja, mi lett?
Tán koldus, aki uttalan bolyong és,
mint bélpoklos, a város kapujánál
fetreng és szánalomért esedez
és dobnak neki alamiznamorzását.

Anacletus:

És hátha gazdag, hatalmas nagyur,
kit ünnepelnek bókös udvaroncok,
ugy mint a holdat cifra csillagok?
Talán király az emberek fölött,
akit te is, bár imerellenül,
tisztelsz s jelképül térdet hajtsz előtte?
És hátha pápa? . . . Hátha én vagyok? . . .
Apám, nem ismeresz elveszett fiadra,
Kit elraboltak ősei hitétől?
Szemednek fényét nem látod szememben,
az ősi, bus, borongó őszi fényt,
mit nem moshat le semmilyen keresztviz!
Apám! öleld meg megtalált fiad!

*

És reszketett a rabbi és a pápa,
öröm csurrant szivükbe, drága szín-bor,
az alkony vére, carthagói bíbor,
ráhullt az oszlopcsarnok padlatára.
És andalogtak emlékeik sírján
az apa, fiú egymásra találva
s a szeretet sugára
villanva tört át bánai bakaesinján.

Élet a gheztóban.

Irta: Weisz Miksa dr.

Az *ős-keleti* országokban keletkezett talmud normáit a keresztény Európában a keresztény viszonyokhoz kellett átalakítani. A vallási praxisnak ilyenemű kialakítása egyedül álló egyéntől nem volt várható. Az egyes községekben más-más jogszokások divtak, melyek a talmud casuistikájában találhattak esetleges helyesnek látszó megokolást. Hozzájárult még az askéták jámbor tulzása, mely a vallás égíse alatt hihetetlen nehézségeket akart róni a vallásos ember vállára. Amit az egyik községben megengedettnek vélték, azt a másikban határozottan megtiltották. Kényszerkitérések házasságjogilag lehetetlen helyzeteket teremtettek. Az állam törvénykezéséhez sem fordulhattak vitás ügyeikben, mert ez a talmudikus döntés elkerülése lett volna. Erkölcsi tekintetben is egységes vezetés után kiáltottak az üldözések által keletkezett viszonyok. A szakadatlan üldözések ugyanis nagy rombolást vittek véghez egyesek lelkében.

A nagykereskedelemből és a földművelésből mesterségesen kiszorították a zsidókat és minthogy a megélhetést és az élethbiztonságot csak a pénz szerezhette meg, tisztességtelen életmódhoz nyultak néhányan. Mindezen körülmények arra készítették a rabbikat, hogy *szinódusokat* tartsanak, melyek egységes normákat teremtsenek. És ezen szinódusok eredménye egyenesen meglepő. Intézkedéseiket minden ellentmondás nélkül fogadták el az összes európai zsidók, noha más végrehajtó eszköz nem állott rendelkezésükre, mint a *cherem*, a kiközösítés, melyet az egyház is akkor leghatalmasabb fegyvere gyanánt használt.

A szinódusok határozatai alapozták meg tulajdonképpen a nyugati zsidó közösségek vallás-erkölcsi életét, hozták közelebb egymáshoz a helyi szokások által élesen differenciált gyülekezeteiket. Troyesban, Speyerben és másutt, Francia- és Németországban három századon keresztül ülészttek a tekintélyes rabbikból álló szinódusok. Intézkedéseik a legnagyobb problémáktól a legcsekélyebbnek látszó aprólékosságokig terjedtek. Hogy néhány példát említsünk: Kötelezővé tették a római Gerson által elrendelt monogámiát és így hozták közelebb az európai zsidóságot az általánosan uralkodó erkölcsi felfogáshoz. Megnehezítették a könnyelmű válást, büntették a levéltitok megsértését, szigorúan megtiltották az aranypénz körülnyirbálását, megtiltották egyházi kultusztárgyak zálogbavételét, korlátozták a szertelen játékszenvedélyt, tiltakoztak a fölösleges vendégeskedés és lakomázás ellen, szabályozták az öltözködést. Állást foglaltak a denunciálással szemben, szigorúan felléptek a középkor ököljogából folyó verekedések és durvaságok ellen, véget vetettek a zsinagógai rendetlenségnek, mely az istentisztelet méltóságának rovására történik. Szabályozták a szombat törvényeinek interpretálását, hogy azok lehetetlen dolgot ne követeljenek a hívóktól. Foglalkoztak azokkal, kik kényszerből elhagyták az ősi hitet és kiket szükkeblűség nem akart ismét a gyülekezet sorába beiktatni. Mindig hangoztatták, hogy csak abszolút becsületesség legyen irányadó a más vallásuakkal való mindennemű érintkezésben. Szabályozták az egyén viszonyát a gyülekezettel szemben, adókötelezettségét iskolai és jótékonycélokra, megállapítják a honos és idegen zsidó községi jogait és kötelezéseit.

Rendkívül érdekes az egyik szinódusi határozat, mely páratlanul áll a maga nemében és mely tanuskodik a szellemről, mely a rabbikat oly korban áthatja, mikor az egész vonalon a legnagyobb szellemi barbárság uralkodik, mikor csak egyes kolostori cellákban másolgatnak buzgó barátok ludományos munkákat. Szigorúan tilos kéziratról margót levágni még oly esetben is, ha írásra szükségelték a papírt

TÜZFA nagy kalóriájú, kemény aprított, azonnal házhoz szállítva, mincébe maximáit áron alul megrendelhető **RADÓCZ** és **TARSA** tüzfakereskedők irodájában, VIII., Népszínház-utca 16. Gőzfűtéses házakba, kazánba, ipari célra, vendéglősöknek vaggontételben. Telefon József 28-63.

SIRKÖVEK

LÖWY J.-néi BUDÁN,
II., Fő utca 88. (Saját házában.)
Telefon: 146-99.

„DUNA” SZÁLLITMÁNYOZÁSI ÉS BIZOMÁNYI VÁLLALAT
BUDAPEST, V., BÁLVÁNY-U. 18. SZ. FÉLEMELET.

Sürgőnycim: Kérviseletek — Szállítás és bizományv —
Nautaped Export a keletre és a balkánra. Elvámolás,
TELEFON beraktározás. Gyűjtő- és transzport-forgalom.

vagy pergament. Művelődéstörténelmi szempontból nem tudjuk eléggé kiemelni e rendelkezést, mely nem talmudi törvényben gyökeredzik, melyet tisztán a tudomány és az isteni tan kellő értékelése eredményezett. Barbár dolognak és szentségtörésnek minősítették a kéziratok ilyenemű megcsonkítását. Az iróanyag hiánya sokszor kísértésbe hozhatta a zsidót, hogy ügyes-bajos iratai számára megcsonkítsa a birtokában lévő kodexeket. De a rabbik tiltakozása a szentnek vélt könyvek elleni merényletnek minősítette a könyvek ilyenemű megnyirbálását. Más-kép használták fel az üresen hagyott margókat egyes sceptorok. Igen gyakori jelenség a kodexeinknél, hogy a leleményes másoló egy egész más munkát, mely a főtextussal semminemű összefüggésben nincs, írt a kodex margójára. Néha hosszú időköz választja el a margó és a főszöveg sceptorait egymástól. Minjenesetre páratlan jelensége ez kulturtörténetnek, hogy a könyv ilyen értékelésre talál.

A magyar színészet és a zsidók.

Írta Sebestyén Károly, az Orsz. Színművészeti Akadémia tanára.*)

I.

Az antisemitizmus elméletének tudós művelői egyértelműen vállalják azt, hogy a zsidó faj még legkiválóbb képviselőiben sem képes fölemelkedni az intellektusnak arra a legfelső fokára, amelyet *genialitásnak* nevezünk. Ha rájuk cáfol a mult, amely oly gazdag a zsidó fajhoz tartozók maradandó alkotásaiban, vagy a jelen, amely minden szorongatások között is kitartónak, munkabírónak és termékenynek mutatja a zsidó tudósok, költők, művészek hatalmas phalanxát: akkor az elmélet emberei sima dialektikával igyekeznek elcsavarni a tényeket, vagy mind újabb tartalmat és magyarázatot adni a genialitás fogalmának, csak hogy el ne kelljen ismerniök a zsidó fajnak geniket termelő képességét.

Azt például a legvakmerőbb elfogultság sem tagadhatja, hogy a színművészet terén a zsidó fajnak, különösen a 19. század dereka óta elsőrendű képviselői révén elsőrendű szerep jutott. A válasz erre a tényre az, hogy a színészet nem is igazi művészet, hogy hiányzik belőle a *genie* fő jellemző vonása, az eredetiség, hogy a színész csak alárendelt szolgája a drámairónak, hogy a színészet lényege az utánzás, a valóság aprólékos részleteinek hü és pontos megfigyelése. Már pedig a zsidó erre a munkára kiválóképpen alkalmas fajának alkalmazkodó természete, a realitás rögéhez kapaszkodottsága, szolgáltsága következtében. A zsidó jó színész, mert jó komédiás az életben is; mert üldözöttsége ránevelte az alakoskodásra, valódi érzelmei elpalástolására; mert évezredes szenvedései érzelmessé és minden idegen szenvedés megértésére is alkalmassá tették. De még a színészet roppant széleskörű birodalmában is csak bizonyos területeken érzi szilárdnak a talajt lába alatt: a férfias erő, a nagy lendület, a hősi gesztus, a tragikus fenség, az indulatok tüzes háborgása, az emberi nagyság ábrázolása, a megrendítő *pathos* nem a zsidó színész igazi terrénuma. Ez csak akkor tud hatást elérni, ha passzív szerepet játszik, vagy ha olyan alakokat ábrázol, amelyben a hideg értelem az uralkodó vonás: *raisonneur*-öket, cselszövöket, vagy silány szolgálteket, a sors megbélyegzettjeit, a földönfutó Ahasvérusokat vagy a gaz Jágókat.

A kulturnépek színészettörténete eleven cáfolata ennek az önkényes, üres elméletnek. De sehol nem oly meggyőző, oly világos, oly megsemmisítő ez a

*) Mutatvány a készülő Magyar Zsidó Almanachból.

cáfolat, mint nálunk: a magyar színművészet dicsőséges históriája sok szép lappal volna szegényebb, ha a magyar zsidó színészeket a szükkeblűség, az elfogultság, az ősi gyűlölködés visszatartotta, vagy leszorította volna a szinpadról. Pedig a dolog természetében rejlik, hogy ilyen törekvések fölütötték fejüket a multban és fényes nappal kísérteni járnak még a jelenben is. Hosszu időn keresztül hallgatag elvként követték az utasítást, hogy az ország első szinpadát, a Nemzeti Színházat „tisztán kell tartani a zsidóktól”. És ezen az elven nem is ütöttek volna rést, ha a művészet élő szükségéi nem követelték volna a kártékony, dogmának az utból való eltakarítását. Mert a művészetek ideális világában mégis csak egy suuverain van-hatalmasabb minden kényurnál: a korlátoltságnál, a faji elfogultságnál, a népszerű áramlatoknál, még a mindenható protekciónál is. És ez az egy souverain a *tehetség*. És ha oly művészeti intézményről van szó, ahol tul az individuális művészkedésen elsőrendű fontosságu a művészi tényezők exekutív összejátszása, teljes harmóniája, értékbeli egyenlőrangúsága is, mint pl. a Nemzeti Színháznál: ott ezeket a tényezőket nem keresztelőlevél vagy születési bizonyítvány alapján, hanem a képességek és a hivatottság mértéke szerint válogatják össze.

Az első részt az imént említett hagyományon egy zsidó felekezeti színész meghívása ütötte. Akkoriban már künn a vidéken, nagy magyar kulturvárosokban számos zsidó színész állt a *protagonistes*-ek sorában. A régi *Spasmacher*-ek ivadékai mint kitünő komikusok mulattatták a közönséget, Világias hajlandóságu alkántorok és templomi karénekesek hátat fordítottak eddigi működésük komor, puritán székhelyének és önkényt, szívesen, boldogan sodortatták magukat a szinpad csillogó, változatos, izgalmas világa felé. Jó kiállásu, öblös hangu, ábrándos gimnázisták megszöktek a szülei házból és az önképzőkörből áttették szavaló művészetüket a „világot jelentő deszkákra”. Amint a magyar kultúra egyetemes fejlődésével a színészkedés, is vesztett cigányok romantikájából is rendezett életpálya lett: egyre több zsidó fiut és lányt vonzott még mindig varázslatos körébe. A magyar állam által alapított és fenntartott „szinitanoda”, a későbbi Országos Színművészeti Akadémia, amelynek megmérhetetlen érdemei vannak a magyar színészet nevelése és egyttal consolidálása körül, már az első éveiben is szívesen fogadta a zsidó jelentkezőket.

Fáy Szeréna meghívását a Nemzeti Színház művészgárdájába egyhangu helyesléssel fogadta az egész magyar sajtó, és ezt a helyeslést tapsaival és szeretetével pecsételte meg a főváros lelkes közönsége. Akkoriban nem akadt olyan kicsinyes, pártos, szükkeblű politikus, aki mégróttá volna Paulay Edét, a Nemzeti Színház halhatatlan érdemü igazgatóját azért, hogy a zsidók előtt megnyitotta intézete kapuit. És sem Paulay, sem a közönség nem bánta meg ezt a tiszteletreméltó elfogulatlanságot. Hatalmas harangként csendültek meg az ifju tragika ajkán Vörösmarty ércből vésett igéi a *Csongor és Tünde* gyönyörű mesejátékában. Széles áradással ömlott az elragadó *pathos*, mint az olvasott vas a fehérre izzított kohóban. Klaszikai nőalakjaiból, jászai Mari monumentális művésze mellett, amely szinte a kortól függetlenné teszi a perccel élő s mulásával elvesző színészmunkát, Fáy Szeréna tragikai ereje, komoly mélysége, zengő magyarsága szintén egész értéke szerint érvényesült. Senki nálánál tisztábban, ércesebben, magyarabbul nem adott szót és hangot a magyarságnak.

Hosszu ideig ő volt az egyedüli zsidó a Nemzeti Színházban. A főváros azonban a múlt század utolsó másfél évtizedében, körülbelül az 1885.-i kiállítás idejétől rohamosan fejlődésnek indult, épült, szépült, gyarapodott és így érezni kezdte, hogy egyetlen drámai színház nem elégíti ki teljesen megmagyarosodott és kulturigényeiben is haladó lakosságának igényeit. A millennium évében megnyílt a Vigszínház és hozott magával friss szellemet, modern színjátszó stílust, újszerű repertoírjával együtt újszerű fölfogásokat, ensemble-t és rendezést; és hozott egy sereg új színészt, akik vidéken szerzett tapasztalataik gazdag bőségével, úde talentumuk elhasználatlan teljességével, legtöbbször fiatal koruk megvesztegető varázsával csakhamar fölvirágoztatták az új színházat. Az új gárdának voltak feltűnő tehetségű tagjai, akiket tehetségük sulya és tartalmas színe és karaktere egyenesen a Nemzeti Színház felé utalt. Csak az első kedvező alkalmat kellett megvárniok, hogy megváltván első fővárosi szereplésük kedves és művészi otthonától az első színpadon nyerjék meg minden magyar színész elismertetésének legfőbb hivatalos formáját, a Nemzeti Színház tagságát. Így kerül a Vigszínházból a Nemzeti Színházba Gál Gyula és Beregi Oszkár, egy időre Fenyvesi Emil. A Magyar Színházból Rózsahegyi Kálmán, Kolozsvárról Ivánfi Jenő.

A csodák világából.

(A legszebb keleti zsidó legendák gyűjteménye.)

A szasszovi rabbi életéből.

A szasszovi foglyot szabadít.

Leib Mózes hét álló esztendeig tanult a nikolsburgi szentéletű rabbi Schmelke házában. Amikor a hetedik esztendő is elmúlt, a rabbi hivatta Mózeset és összesen ennyit mondott neki:

— Most pedig hazamehetsz.

És három dolgot adott utraivalóul: egy aranyforintot, egy cipőt és egy hófehér öltönyt, olyant, amilyennek nálunk chalat, a neve. És azután, áldásával utnak indította.

Este Mózes, fáradtan a vándorlástól, egy faluhoz ért el, ahol meg akart pihenni és megvacsorálni a cipójából, de ahogy a kenyeret meg akarta szegni, egy pinceablak mögül, amely mellett elhaladt, nyögést és jajgatást hallott. Az ablakhoz lépett, megkérdezte a nyöszörgőt, miért panaszkodik és a következő dolgot tudta meg: a pince foglya egy zsidó, aki a földesur kocsmáját bérelte, minthogy azonban a zsidó a kocsmá bérét: háromszáz rubelt megfizetni nem tudta, a földesur ide záratta őt, ebbe a pincébe. Mózes mindenekelőtt ledobta a szerencsétlennek a kenyércipőt, azután pedig, mintha ott hon lenne, olyan bizottsággal, nekivágott a földesuri lakhoz vezető utnak. Az ur elé vezeltette magát és felszólította őt, hogy bocsássa a zsidót szabadon. Egyben azt is kijelentette, hogy a zsidóért hajlandó egy aranyforint váltságpénzt fizetni. A földesur végignézte a zsidó fiut, aki olyan hangon adta elő a kérését, mintha rejtett kincsrel akarná őt szerencsétleníteni és háromszáz rubelnyi adósságot egy aranyforinttal akart megváltani, gunyos nevetésre fakadt és kidobta a szemtelen jövevényt. Alig volt künn Mózes az ajtó előtt, szívét újra úgy összefacsarta a bebörtönözött zsidó szenvedése, hogy visszafordult, felrántotta az ajtót és harsányan követelte a földesurtól, hogy kiadja a foglyát s elfogadja az aranyforint váltságpénzt. Abban az időben azonban Lengyelországban minden nemes: király volt a maga birtokán, élet és halál korlátlan ura és Mózes, hallatlan merészségeért azzal lakott, hogy az ur szolgálival a kutyák ketrecébe dobatta őt. A kutyák éhségtől és dühtől szikrázó szeméből a biztos halál

tekintett reá és ezért, az utolsó pillanatban, Mózes elhatározta, hogy felölti fehér chálátját, hogy így ünnepi ruhában haljon meg. A tündöklő fehér ruha láttára azonban a kutyák visszahőköltek és mintha uruk korbácsa suhogott volna felettük, úgy szűkültek és a ketrec rácsáig húzódtak vissza.

Egy negyedóra múlva a földesur megjelent a ketrec előtt, hogy tanuja legyen Mózes sorsának. Amikor azonban Mózes a ketrec ajtajában állva megpillantotta s látta, hogy a kutyák nyöszörögve és reszketve mint veszik körül őt nagy körben, anélkül, hogy megmárták volna: megijedt, s kiadta a parancsot, hogy Mózes a ketrecből kiengedjék. Mózes azonban nem hagyta el a ketrecet. Csak akkor távozom, — mondotta — ha elfogadod az aranyforintomat és szabadonbocsátod a koresmárost. A földesur elfogadta a forintot és sajtálkezüleg bocsátotta szabadon foglyát, Mózes pedig folytatta az utját hazafelé.

A szasszovi így mondotta el az éjjéli sirámot Jeruzsálem fölött.

Rabbi Leib óriási termetű férfiú volt, erejét azonban sulyos sorvadás korhasztolta. Mégis, ha napközben kimerült is a folytonos szenvedésekben, éjjélkor mindig felkelt nyugvóhelyéről, éberén és dőcegen elhagyta szobáját, hogy elmondja az éjjéli sirámot Jeruzsálem elvesztése fölött.

Egy alkalommal a zydaczovi Rabbi Hirsch érkezett Szasszovba, hogy Rabbi Leibtől tanuljon és mivelhogy sokat hallott a híres szasszovi rabbi titokzatos éjjéli fölkeléseiről, föltette magában, hogy utánajár annak, mit csinál és hogyan mondja éjjélkor Rabbi Leib a Jeruzsálem elvesztése miatt való sirámot.

A zydaczovi rabbi ezt látta:

Éjjélkor felébredt a Szasszovi, fölkel s parasztruhát öltött, kiment a havas udvarra, a pincéből egy zsák fát hozott föl, összekötölte azt s a hátára vette, azután elhagyta terhével a házat. Rabbi Hirsch követte őt a téli éjszaka fagyos hidegségébe egészen a város végeig, ahol Rabbi Leib megállott egy nyomorúságos viskó előtt és a földre dobta a terhét. A zydaczovi a ház hátsó ablakához osont és benézett a szobába. A szobában egy fiatal asszonyt látott, aki az ágyon, a szoba egyellen butordarabján feküdt és ujszülött gyermekét kétségbeesett mozdulattal szoritotta a melléhez. A szoba kályhája fütellen volt, benn alig lehetett melegebb, mint künn. De megnyílt az ajtó s a küszöbön megjelent a Szasszovi. Az ágy lábánál megállott s ruthénul így szólt az asszonyhoz:

— Van egy köteg eladó fám. Nem akarom tovább cipelni. Olesón adom. Akarod?

— Nincs egy garasom se, — válaszolta az asszony.

A rabbi azonban nem tágitott.

— A pénzért majd máskor jövök el. Most csak a fát vedd át tőlem!

— Mit érek vele? Nincs baltám és ha lenne, akkor sem tudnám felapritani.

— Majd felapritom én, felelte a Szasszovi.

Kiment az ajtó elé, izsákjából battát húzott elő és felapritotta a fát. És miközben aprította, elkezdte mondani a Jeruzsálemért való sirám első részét, azt, amely Lea özanyánk neve alatt ismeretes s a hangja tisztán csengett, mint a gyermeké, amikor recitálta: Ha az Ur visszahozza Cion foglyait, mint az álmodozók, olyanok leszünk.

Azután a rabbi, mélyen meggörnyedve, hogy beférjen az alacsony ajtón, behordta a felapritott fát a szobába és befütötte a kályhát. És miközben a hasábokat a tüzre dobálta, halkán, mint egy bölcsődalt, elmondotta az éjjéli sirám második részét, azt, amely Rachel özanyánk neve alatt ismeretes és befejezte, mondván: Isten pedig felépíti Jeruzsálemet és összegyűjti Izráel száműzöttjeit.

Azután elhagyta a szobát és sietős léptekkel hazatért.

HIREK.

←→

— A pesti zsidó hitközség vezetősége Horthy fővezérnél. A pesti zsidó hitközség vezetősége e héten megjelenik Horthy Miklós fővezérnél, hogy átadja a hitközség százezerkoronás alapítványát és clóterjessze a magyar zsidóság panaszait és kívánságait.

— A IX. kerületi templomkörzet megalakulása. Vasárnap, f. hó 22-ikén alakul meg a ferencvárosi zsidóság körzeti szervezete. Elnökül Zahler Emil dr. kerületi orvost jelölték, a felekezeti élet ismert, kiváló szereplőjét, ki évtizedes munkával szolgálta a ferencvárosi zsidóság vallási és kulturális érdekeit és kinél jobb vezetőre nem lehetne bízni a körzet ügyeinek irányítását.

— Kulturstély a IX. kerületben. A pesti hitközség kulturális ügyosztálya a IX. kerületi templomkörzet vezetőségével együttesen február 21-én, szombaton este 6 órakor a Ferencvárosi Polgári Kör dísztermében (Bakács-tér 4.) kulturstélyt rendez. Közreműködnek a pesti hitközség kulturális ügyosztálya részéről: Hevesi Simon dr. rabbi, Molnár Jenő dr., Szabolcsi Lajos dr., a templomkörzet részéről pedig: Zahler Emil dr., Grünwald Albert és a páva-utcai templom énekkara. A kulturstély iránt, melynek belépőjegye 2 koronáért váltható meg s amelyen vendégeket szívesen látnak, a kerületben élénk érdeklődés mutatkozik.

— A Magyar Zsidó Kulturothton csak nemrégiben tartotta alakuló ülését és máris a következő üdvös és eredményes akciókról számolhat be: Biztosította a szegénysorsu zsidó hallgatók ebédellátását a tanév végéig, azzal, hogy a befolyt adományokból nagyobb összeget juttatott e célra, valamint a Zeneakadémia termében megtartott hangversenyének tiszta jövedelmét is e nemes ügy rendezésére adta. A Kulturothton megbízottjai tárgyalást folytatnak a holland misszióval zsidó gyermekek élelmezése és felruházása ügyében. Ezenkívül a Kulturothton megszervezte ingyenes állasközvetítő irodáját, amelyre másutt hívjuk fel olvasóink figyelmét.

— A tapolcai rabbi halála. A spanyol járvány tragikus áldozata lett Schönwald Károly tapolcai rabbi, akinek a haláláról röviden már megemlékeztünk. Élete virágjában, 41 éves korában dőlt ki nemes hivatása köréből. Páratlan szorgalom, lelkiismeretesség, kötelességtudás és profundus héber ismeretek a magyar rabbikar legkiválóbbjainak sorába emelték. Tudományos téren Juda ibn Tibbonról szóló értékes tanulmánya örzi ez emléket. Tökéletes lelkipásztor volt, leikes és kiváló tanítómester, akin rajongással csüngtek a hivi. A társadalmi béke egyik erős oszlopát vesztette el benne. A szeptemberi tapolcai pogromok alkalmával tanúsított férfias nyugalma és kötelességtudása mindenütt feledhetlenné tették a nevét. Három teljesen elárvult gyermek maradt utána, miután felesége megelőzte őt a halálban. A hitközség tagjai nemes buzgalommal a gyermekekről gondoskodni igyekeznek. A temetés általános nagy részvétellel ment végbe; Hoffer Ármán dr. veszprémi, Büchler Sándor dr. keszthelyi főrabbi, valamint Berger Sándor dr. hitközségi elnök bucsuztatták nagy hatással.

— Nagy adományok a zsidó egyetemi hallgatók szövetsége részére. Az egyetemi új évad megkezdésével a zsidó egyetemi és főiskolai hallgatók szövetsége is, melynek most már közel 4000 tagja van, új életre ébredt. A magyar zsidó kulturothton által rendezett koncert kerek 50000 koronát jövedelmezett a szövetség részére, amit kizárólag élelmezési célokra fognak fordítani. Székely Ferenc udvari tanácsos, hitközségi elnök az ifjuság vívó kurzusára 40.000 koronát ajánlott föl, Hevesi Simon pesti rabbi pedig 40 drb egyenként 500 koronás tanulmányi ösztöndíjra 20.000 koronát juttatott a szövetségnek.

— Orthodox zsidó kórház és szanatórium Budapesten. A pesti orth. hitközség és Chevra kadisa e héten vasárnap este együttes ülést tartott, melyen napvszabásu új intézmény létesítését jelentették be. A hitközség és Chevra kadisa ajándékozás útján jutnak hozzá. Az ajándékozó Braun Bernát fiúmei vállalkozó, aki magyar származásu, Zentán született s egyébként is több szál füzi Magyarországhoz. Édesanyja, akinek látogatására időzött itt a minap, Budapesten tartózkodik és itt nyugossza örök álmát fivére, Biró Dávid kapitány, aki a háboruban rokkant meg s akinek nevét fogja az új intézmény viselni. Az új intézmény: orthodox zsidó kórház és szanatórium lesz, melynek a céljaira Braun Bernát a városmajor-szanatóriumot vásárolta meg három millió koronáért. Ebből két és fél millió koronát az adományozó fizet ki, félmillió terhet pedig a pesti orth. hitközségnek és Chevra kadisának kell vállalnia. Az orthodoxoknak hézagpótló új intézménye rövidesen át lesz adható rendeltetésének. Alakítási és felszerelési költségeinek beszerzésére dr. Schächter Jakabné nőegyesületi elnök vezetése alatt akció indult, melynek teljes sikerre van kilátása. A kórházi bizottságot Frankl Adolf orth. országos irodai elnökből, Herzog Józsefből, az orth. chevra elnökéből, óbudai Freudiger Lipótból és Braun Bernátból állították össze. A gazdai tisztséget Friedmann Izidor dr.-ra, az orth. chevra ellenőrére bízták. — Vasárnap este a hitközség rendkívüli közgyűlésén a tagok újabb 250.000 koronát gyűjtöttek a kórházra. Az új kórház vezetésével, amely természetesen orthodox jellegű lesz, mint halljuk, Rosenak Miksa dr.-t bízzák meg, aki a pesti hitközség kórházának hosszú időn át volt osztályvezető főorvosa és rendelkezik mindazokkal a képességekkel és kvalifikációkkal, amelyek ilyen intézmény fölvirágoztatásához szükségesek.

— Allás- és munkaközvetítés. Felhívjuk olvasóink figyelmét a most megalakult Kulturothtonnak állás- és munkaközvetítő irodájára. Aki üzletében, gyárában vagy egyéb vállalatában zsidóhitű munkásokat óhajt alkalmazni, vagy aki akár szellemi, akár testi munkást keres bizonyos munkák elvégzésére, forduljon bizalommal az Omike Kulturothton ingyenes munkaközvetítő irodájához. A legszükségesebb adatokat és feltételeket rövid pár sorban kérjük az irodának megküldeni. (Cim. A munkakör megjelölése. Az alkalmazás feltételei. Fizetési ajánlat. Mikor jelentkeznek.) A munkakeresők is csak levélben jelentkezzenek, legalább addig, míg elég munkajánlatot kap az iroda. A munkajánlatot is csak röviden kell körülírni. (Cim. Minő munkára vállalkozik. Eddigi munkásságának és munkahelyének megjelölése. Fizetési feltételek. Referenciák.)

A Kulturothton állás- és munkaközvetítő irodájának hivatalos órái köznapokon d. u. 4—6. Rákóczi-ut 17., I. em.

— Sebestyén Károly gyásza. Bak Elza, az Andrássy-uti állami leánygimnázium tanárnője hosszú, kinos szenvedés után hétfőn este meghalt Budapesten. Az elhunyt, ki kiváló, nemeslelkű pedagógus és kulturált lelkű igaz urinő volt, néhai Bak Izrael dr., a pesti zsidó hitközség egykori érdemes hittanára leánya volt. Dr. Sebestyén Károly nagynevű munkatársunk sógornőjét gyászolja benne.

— Bemutatkozás. Farkas József dr. rabbi, a főváros VIII—IX. templomkerületének hitszónoka a kerületi rabbi állásra pályázik és mint ilyen folyó hó 13-án pénteken este, valamint 14-én szombaton délelőtt a Rombach-utcai templomban megtartotta ismeretes szónoki képességét. Magas nivóju beszédével nagy és mély hatásokat váltott ki.

— Titkárválasztás. A Budai Chevra Kadisa választmánya fofyó hó 12-én tartott teljes ülésében egyhangulag titkárává megválasztotta Szabó Adolfot.

— **Hymen.** Tkats Izrael Rombach-utcai főkantort leányát, Klárikát, Wiesel Bernát f. hó 24-én d. u. 1/4 órakor vezeti menyezet alá a Rombach-utcai templomban.

Tolnai Elek, Tolnai J. Béla siketnéma intézeti igazgató fia, Róna Boris kisasszonnyal házasságot köt e hó 23-án, az intézeti imaházban.

Liebmann Annuska, Györkéről és Paszternák Soma, Tálylyáról, tudatják eljegyzésüket.

— **Vincze Károly** református segédlelkész, Szegeden, a spanyol láz áldozata lett, 24 éves korában. A nagyműveltségű, kiváló pap a magyar zsidóságnak igaz barátja volt és Judás csókja című, általunk is közölt szabadelvű cikkében legutóbb is sikraszállt az üldözött zsidóság ügyéért.

— A dunaföldvári hitközség tisztújításán elnökké Bleier Lipótot, alelnökké Feuer Márkust és templomgondozó-gondnokká Kovács Henriket és Tuschak Simont választották meg.

— **Közgyűlés.** A kecskeméti izr. hitközség f. évi január 11., majd folytatólag 18-án közgyűlést tartott, mely alkalommal megállapították az 1920. évi költségvetést. Eszerint az összes szükséglet 245.066 K, az összes fedezet 165.276 K s így adókkal pótolandó 79.790 K. A közgyűlés az előző évben egy próbaévre alkalmazott Udelsmann Izidor főkantort egyhangúan véglegesítette, végül elhatározta, hogy az elhalálozás folytán üresedésben lévő főrabbi állást ez év május 1-ig betölti.

— A nagykátai izr. hitközség közgyűlése az anyahitközség és a rabbisági kerület elnökévé a képviselőtestület régi lelkes és ügybuzgó tagját, Spitzer Aladárt választotta meg.

A Magyar Zsidó Főiskolai Szövetség részére befolytak: Kremsier Pál gyűjtése 60 K, Braun Miksa 100 K, Grünbaum Ilonka gyűjtése 1440 K, Horovitz József 10.000 K, Rózsa Gyula gyűjtése 160 K.

— **Adományok.** A héten hozzánk beérkeztek: Az izr. főiskolai hallgatók részére: Flaschner S. Sándor 100 K, Izr. hitközség, Balatonfüred 500 K, László József 50 K, Wimmer Izsó 90 K. — A szentföldi zsidók részére: Feiglstock Viktorné 100 K, Mitzky Kálmán 110 K. — A pesti izr. fiúarvaház részére: A Damjanich-u. 101. sz. ház asszonyai (Lichter Sándorné halála alkalmából) 285 K. — Tetszés szerinti jótékony célra: Spitzer H.-né 100 K. — Bródy Adél gyermekkórháznak: Gellért Izsó és neje 100 K. — „Hálás“-nak: Feiglstock Viktorné 50 K. — Az izr. vakok intézetének: Feiglstock Viktorné 50 K, özv. Schwarzné 15 K. — A zsidó kórháznak: Langfeld Jozefin 1000 K (osztrák). — „Szivbajos“-nak: Müller Mihály 10 K, László Antal 20 K.

NAPTÁR.

Vasárnap, február 22., ádár 3., hétfő 4., kedd 5., szerda 6., csütörtök 7., péntek 8., szombat 9. (Sábosz Zochór) — Heti szidra: Tecáve (M. II. 27. f., 20 v. — 30 f. 10 v.). — Haftoro: Vajómer Smuél. (Sám I. 16. f.) Szombat bejövetele: 5 ó. 15 p., kimenetele: 5 ó. 55 p.

PÁLYÁZATOK.

PÁLYÁZAT.

A körmendi izr. hitközségnél évi 3000 korona fizetés, 4200 korona drágasági pótlék, szabad lakás, fél sechita, — mely után minden kóser marha vágásáért jár egy fél kilogr. hus, két korona díj és minden borju után egynegyed kilogr. hus és egy korona díj — és a szokásos mellékjövedelemmel járó kántori קורא és שוחט ובודק állás azonnal betöltendő.

Pályázók jól felszerelt, minősítésüket, korukat, honosságukat, családi állapotukat és eddigi erkölcs-vallásos életüket feltüntető kérvényüket f. évi március hó 8-ig az alulírt elnökséghez küldjék be.

Nőtlen, zeneértő és מורה előnyben részesül.

Próbaelődásra csak a meghívottak bocsáttatnak és az utiköltség csak azoknak térítettik meg.

Körmend, 1920. évi február 9-én.

A hitközség részéről:

Wurmfeld Ignác
jegyző.

Grünbaum Béla
hitk. elnök.

PÁLYÁZAT.

A nagykanizsai izraelita hitközségnél elhalálozás folytán üresedésben lévő titkári állásra pályázat hirdettetik. A pályázótól megkivántatik, hogy a magyar és német nyelvet szóban és írásban teljesen bírja, a héber nyelvben, a hitközségi ügykezelésben kellő jártasságu és vallásos életmódu legyen.

Kort, képesítést, eddigi működést és családi állapotot feltüntető okmányokkal felszerelt kérvények legkésőbb f. évi március hó 10-ig alulírott előljáráshoz benyújtandók. Javadalmazás megállapodás szerint. Utiköltséget csak a bemutatkozásra meghívottaknak térítünk meg.

Nagykanizsa, 1920. február hó 8-án.

Az Előljáráshoz.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A S.-berzencei izr. fiókhitközség az előimádkozó és metszői állás betöltésére pályázatot hirdet. Évi fizetés 2000 korona és a szokásos mellékjövedelem. Megengedtetik a mellékfoglalkozás és így iparos vagy nyugalmazott tanító előnyben részesül.

Utiköltség csak az akceptáltak térítettik meg. Ajánlatok intézendők.

Somogyi Ármin
hitközségi elnökhöz.

S.-Berzence, 1920. február 11-én.

APRÓ HIRDETÉSEK.

Férjet keresek vidéki, előkelő, vallásos családból származó csinos rokonom részére, akinek 20.000 korona hozománya, remek kelengyéje, 3 szoba butora van és a fővárosban egy modern lakást azonnal átvehet. Reflektálok feltétlen intelligens orth. önálló kereskedő vagy jobb, 30 éven felüli iparosra; gyermektelen özvegy is lehet. Cim: Weisz Áron, Kalocsa.

Házasságot előkelő körökben diszkrétan közvetít Hegedűsné, Garay-utca 9.

Keresek egy jobb izr. vallásos leányt, aki a főzést és egyéb konyhai teendőket vállalná, takarításnál segédkezne; családtagnak lenne tekintve; idővel esetleg férjhez menését elősegíteném. Jó ellátás és tisztességes bánásmódon kívül igényeit alábbi címre közölni kérem. Schwarz Dávid, fakereskedő, Eger, Baktai-ut 2.

Intelligens, német kisasszony, legfeljebb 17 éves, falusi izr. uri családnál 12 éves kisleány mellé, kerestetik. A háztartási munkákban is segédkeznie kell. Szives ajánlatokat „Uri ellátás“ címen a hirdetési osztály VII., Kertész-u. 16 továbbít.

Házasságközvetítők, kik vallásos, előkelő vagyonos családokkal közlekednek, küldjék címüket „T. L.“ jellegére e lap hirdetési osztályához.

Nevelőné férjhez menne intelligens özvegyhez. Ajánlatok „Vallásos 2641“ jellegére a hirdetési osztályhoz.

Csinos, nagyon intelligens, finom nevelésű, elég vallásos hugomnak intelligens fiatalembert keresek, legszivesebben orvost, aki jó jövedelmi praxishoz jutna, esetleg jó állású hivatalnokot, vagy intelligens kereskedőt. Hozománya 60-80.000 korona. Cim a hirdetési osztálynál.

Örökbe fogadna két gyermektelen, jómódu házaspár egy-egy egészséges, zsidó szülőktől származó 1 1/2 és 2 1/2 év körüli teljesen árva leánygyermeket. Megkeresések részletes felvilágosítással Dr. Winkler Ernő nagykanizsai rabbihoz intézendők.

Ismeretség hiányában megismerkednék házasság céljából 30-35 éves izraelita, jobb házból való vidéki nővel. Özvegy földbirtokos vagyok, négy gyermekem van. Megkeresések „Földbirtokos“ jellegére a hirdetési osztályhoz.

Intelligens, csinos izr. urilány komoly célból megismerkedne uriemberrel. Teljes című leveleket „Intelligens legyen“ jellegére a hirdetési osztályba VII., Kertész-utca 16 kérek.

Intelligens nő, kinek férje a harctéren elesett, házvezetőnőnek ajánlkozik, mert jelenlegi viszonyai állás keresésre utalják. Szives megkereséseket „Szorgalmas“ jellegére a kiadóhivatalba kér.

Intelligens, művelt fiatalember, vallásos házból, nősülne. „Kitűnő zsidó 32“ jellegére a hirdetési osztályhoz.

Egy népfőlkelő hadnagy, ki negyedfélévig megszakítás nélkül volt a fronton és kétszer sebesült még és másfél évtizeden át közhivatalban működött, irodai munkákra ajánlkozik. Fizikai munkát gyenge testalkata miatt nem vállalhat. Szives ajánlatokat e lap kiadóhivatalába kér.